

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Program Praktyk Pedagogicznych

Opracowany w ramach projektu

Przez praktykę do zawodu
– Program Praktyk Pedagogicznych
w Wyższej Szkole Humanitas

SOSNOWIEC 2011

**Program Praktyk Pedagogicznych opracowany przez
Instytut Nauk Społeczno-Ekonomicznych sp. z o.o.**

ul. Polskiej Organizacji Wojskowej 17, lok. 4 A

90–248 Łódź

tel. (42) 633 17 19

fax. (42) 209 36 85

**Program Praktyk Pedagogicznych
opracował zespół w składzie:**

dr Michał Mackiewicz

Katarzyna Skierska-Pięta

Joanna Stopolska

Joanna Szerszenowicz-Jabłońska

Dominika Świech

Recenzja:

dr hab. Henryk Skłodowski

Korekta:

Anna Strożek

Copyright by

Oficyna Wydawnicza „Humanitas”

ul. Kilińskiego 43

41-200 Sosnowiec

tel.: 032 363 12 25

e-mail: wydawnictwo@humanitas.edu.pl

dystrybucja@humanitas.edu.pl

ISBN: 978-83-61991-21-2

Wydanie I

Sosnowiec 2011

Realizacja wydawnicza:

AWR EDYTOR, Katowice

www.edytor.pl

Spis treści

Wprowadzenie do programu praktyk	5
Streszczenie	7
1. Wykaz podstaw prawnych praktyk pedagogicznych	9
2. Wnioski płynące z badań fokusowych, kwestionariuszowych, analizy desk-research programów praktyk pedagogicznych oraz analizy jakości i efektywności programów praktyk pedagogicznych	15
3. Wymiar czasowy praktyk w placówkach oświatowych	21
4. Cele i zadania praktykanta w placówkach oświatowych	27
4.1. Cele praktyk	27
4.2. Zadania praktykanta	29
4.3. Zadania dla studentów zintegrowanej edukacji wczesnoszkolnej i wychowania przedszkolnego	32
4.4. Uwagi dla studentów filologii angielskiej	34
5. Praktyki a cele edukacyjne	39
6. Obowiązki uczelni wobec praktykanta	45
6.1. Przygotowanie do praktyk, ich koordynacja i ocena	45
6.2. Uzupełnienie praktyk pedagogicznych	48
7. Obowiązki opiekuna praktyk	51
8. Ocenianie praktykanta	57
A) Kryteria	57
B) Skala ocen	58
C) Warunki zaliczenia praktyki	59
9. Autoewaluacja pracy praktykanta	61
10. Wykaz dokumentacji	67
11. Dzienniczek praktyk	69
12. Protokół z zajęć obserwowanych przez praktykanta	76
13. Protokół z zajęć prowadzonych przez nauczyciela wraz z praktykantem	77
14. Konspekty zajęć w przedszkolu i szkole	78
Podsumowanie	81
Bibliografia	85
Aneks	91

Wprowadzenie do programu praktyk

Końcowa wersja Programu Praktyk Pedagogicznych przygotowana została dla Wyższej Szkoły Humanitas w Sosnowcu. Program ten powstał w ramach projektu *Przez praktykę do zawodu – program praktyk pedagogicznych w Wyższej Szkole Humanitas*, współfinansowanego przez Europejski Fundusz Społeczny (Priorytet III *Wysoka jakość systemu oświaty*, Działanie 3.3 *Poprawa jakości kształcenia*, Poddziałanie 3.3.2 *Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli*).

Cel projektu stanowi stworzenie takiego programu praktyk pedagogicznych, który wyposaży studentów w umiejętności niezbędne do pełnienia roli nauczyciela oraz wychowawcy klasy lub grupy. Praktyki te dotyczą tych studentów filologii angielskiej, którzy wybrali specjalność nauczycielską i pragną pracować w zawodzie nauczyciela, a także studentów pedagogiki, kształcących się na specjalności zintegrowana edukacja wczesnoszkolna i wychowanie przedszkolne.

Studenci każdej ze specjalności odbędą 200 godzin praktyk pedagogicznych. Studenci filologii angielskiej odbędą 100 godzin praktyk w szkole podstawowej i 100 godzin praktyk w gimnazjum, natomiast studenci pedagogiki – 100 godzin praktyk w przedszkolu oraz 100 godzin w szkole podstawowej.

Należy nadmienić, że uzupełnieniem praktyk pedagogicznych będą przeprowadzone warsztaty dla studentów (trzy bloki warsztatowe) oraz dla nauczycieli-opiekunów praktyk (jeden blok warsztatowy). Studenci i nauczyciele po odbyciu warsztatów otrzymają materiały szkoleniowe dotyczące tego, nad czym pracowali na samych warsztatach. Ponadto studenci wyposażeni zostaną w dodatkowe poradniki, zawierające wskazówki dla młodych ludzi, jak być dobrym nauczycielem i wychowawcą oraz jak efektywnie korzystać z technologii informacyjnej i komunikacyjnej w przyszłej pracy.

Program Praktyk Pedagogicznych opracowany w ramach projektu znacząco różni się od programów, z których obecnie korzystają uczelnie wyższe oraz studenci. Niniejszy program proponuje innowacje w zakresie zadań praktykanta i opiekuna praktyk, nakłada również więcej obowiązków na uczelnię wyższą i zmienia charakter praktyk oraz rozkład godzin praktyk w placówkach oświatowych (więcej godzin poświęca się na samodzielne prowadzenie zajęć). Program kładzie nacisk na kształtowanie umiejętności opiekuńczo-wychowawczych przez praktykantów (na przykład poprzez współpracę z psychologiem/pedagogiem), na indywidualizację nauczania, ewaluację pracy praktykanta i realizację europejskich standardów kształcenia. Program proponuje również usystematyzowane cele praktyk oraz dokumentację pracy praktykanta i jego opiekuna. Autorzy mają nadzieję, że tak skonstruowany program odpowie na potrzeby wyrażane zarówno przez studentów, pragnących dobrze przygotować się do pracy w zawodzie nauczyciela, jak i przez doświadczonych opiekunów praktyk i dyrektorów placówek oświatowych.

Streszczenie

Niniejszy program zawiera wykaz podstaw prawnych (wraz z krótkim omówieniem), które decydują o wymiarze praktyk. W programie umieszczone są wnioski z badań i analiz, które przyczyniły się do jego powstania. Ponadto program określa cele i zadania praktykanta, a także jego opiekuna w danej placówce oświatowej. W opracowaniu tym umieszczone są również zadania i obowiązki osoby opiekującej się praktykantem z ramienia uczelni. Studenci będą też mieli wyznaczonych hospitantów zajęć oraz specjalnego koordynatora (jednego dla filologii angielskiej, jednego dla pedagogiki), który nadzoruje praktykantów i zapewnia im wszelką potrzebną dokumentację. W programie wspomina się także o wypełnianiu celów edukacyjnych przez praktykanta.

W niniejszym dokumencie znajdują się kryteria oceniania praktykanta po odbytych praktykach w różnych placówkach oświatowych. Program koncentruje się też na ewaluacji pracy studenta, szczególnie ewaluacji, którą przeprowadza student dla samego siebie, aby jeszcze lepiej przygotować się do przyszłej pracy w szkole czy przedszkolu. Zamieszczony został tu ponadto szczegółowy harmonogram praktyk studenckich, z uwzględnieniem liczby godzin w danych placówkach, określający dokładnie, na co te godziny powinny zostać przeznaczone.

Program zawiera ponadto wzory dokumentacji dla studentów. Wzory te to dzienniczek praktyk, wraz ze sprawozdaniem studenta z praktyk i opinią opiekuna praktyk, ankieta autoewaluacji przeznaczona dla studenta oraz przykładowe protokoły i arkusze zajęć obserwowanych i zajęć, w których student asystował. Aneksy do programu zawierają kilka propozycji (do wyboru) arkuszy hospitacyjnych (pomocnych w ocenie studenta), przeznaczonych dla nauczycieli-opiekunów praktyk oraz dla osób hospituujących praktyki z ramienia uczelni.

1. Wykaz podstaw prawnych praktyk pedagogicznych

Podstawę prawną zasad organizacji praktyk dla studentów kierunków pedagogicznych stanowią następujące dokumenty¹:

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 roku w sprawie standardów kształcenia nauczycieli²

W rozporządzeniu tym jest mowa o merytorycznym i dydaktycznym przygotowaniu przyszłych nauczycieli w ramach studiów wyższych (licencjackich bądź magisterskich) do pracy w zawodzie nauczyciela. Kształcenie to także odbywanie praktyk pedagogicznych, stanowiących praktyczne przygotowanie do zawodu. Praktyki są uzupełnieniem i utrwaleniem wiedzy akademickiej, pozwalają na zapoznanie się z organizacją placówek oświatowych. Rozporządzenie zwraca uwagę na konieczność zdobycia w ramach specjalizacji nauczycielskiej wiedzy z zakresu technologii informacyjnej i komunikacyjnej, aby móc ją wykorzystać do nauczania przedmiotowego. Rozporządzenie to warto przytoczyć w niniejszym wykazie, gdyż zawiera **klasyfikację kompetencji**, które powinien posiadać nauczyciel. Poza oczywistymi kompetencjami **dydaktycznymi, wychowawczymi i społecznymi** wspomniane zostają także następujące zakresy kompetencji:

- kreatywny – zakres związany z samodoskonaleniem się nauczyciela, z wykazywaniem otwartej i elastycznej postawy, z gotowością do innowacyjnych działań;
- prakseologiczny – związany ze skutecznym zorganizowaniem edukacji, jej zaplanowaniem i oceną postępów;

¹ Niniejszy program tylko przypomina najważniejsze akty prawne, regulujące kwestię praktyk pedagogicznych. Przywołane akty są **dokładnie** omówione w analizie desk-research programów praktyk pedagogicznych, opracowanej w ramach projektu.

² Dziennik Ustaw (Dz. U.) 2004 nr 207 poz. 2110, Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 r. w sprawie standardów kształcenia nauczycieli.

- komunikacyjny – związany z dostosowaniem do siebie komunikacji werbalnej i niewerbalnej nauczyciela;
- informacyjno-medialny – nauczyciel powinien wykorzystywać na swoim przedmiocie technologię informacyjną;
- językowy – nauczyciela, nie tylko filologa angielskiego, obowiązuje znajomość języka obcego (i to w stopniu zaawansowanym).

Nauczyciele powinni wykształcić się z zakresu dydaktyki, psychologii i pedagogiki, a także odebrać kształcenie uzupełniające, między innymi z emisji głosu itp. Praktyki pedagogiczne dla studentów nie mogą trwać krócej niż 180 godzin. Przynajmniej 40% godzin praktyk powinno odbyć się na ostatnim roku studiów na specjalizacji nauczycielskiej. Przynajmniej 30% czasu praktyk powinno być poświęcone na samodzielne prowadzenie zajęć. Całościowy wymiar praktyk zależy jednak od kierunku kształcenia³. Rozporządzenie wyznacza także podstawowe cele praktyk pedagogicznych i sposoby realizacji tych celów. Wspomina także o obowiązku kontaktowania się uczelni wyższych z placówkami, w których student odbywa praktykę. Efekty praktyk powinny zostać dokładnie omówione po ich zakończeniu (na przykład na specjalnie w tym celu zorganizowanym spotkaniu podsumowującym).

Ustawa z dnia 27 lipca 2005 roku Prawo o szkolnictwie wyższym⁴

Ustawa ta reguluje prawa i obowiązki publicznych i niepublicznych uczelni wyższych w Polsce. Wynika z niej, że do uzyskania dyplomu studiów z ukończoną specjalizacją nauczycielską konieczne jest odbycie praktyk pedagogicznych. Stanowi ono jeden z podstawowych obowiązków studenta. Wykształcenie wyższe z kolei jest istotne przy rozpoczynaniu pracy w zawodzie nauczyciela. Ustawa ta określa także, iż kształcenie się studentów

³ Zależność ta została wskazana w raporcie z analizy desk-research programów praktyk pedagogicznych, opracowanym w ramach projektu.

⁴ Dz. U. 2005 nr 164 poz. 1365, Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym.

na poszczególnych kierunkach studiów i powiązane z tym odbywanie praktyk pedagogicznych jest regulowane przez rozporządzenia Ministra Edukacji. Według ustawy, regulamin studiów oraz ich statut również mogą wpływać na kształt praktyk pedagogicznych.

 Rozporządzenie MEN z dn. 30 czerwca 2006 r. w sprawie standardów kształcenia nauczycieli w kolegiach nauczycielskich i nauczycielskich kolegiach języków obcych⁵

Rozporządzenie to podobnie określa umiejętności nauczycieli, konieczność przygotowania merytorycznego, wychowawczego i praktycznego (poprzez praktyki pedagogiczne). Ukończenie kolegiów, poparte odpowiednią praktyką zawodową, również upoważnia do nauczania.

 Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 roku w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki⁶

Według tego rozporządzenia o większości spraw związanych z praktykami decyduje **uczelnia**, która je organizuje. Absolwenci mogą pracować w szkołach i przedszkolach pod warunkiem, że ukończą specjalizację nauczycielską.

⁵ Dz. U. 2006 nr 128 poz. 897, Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 czerwca 2006 r. w sprawie standardów kształcenia nauczycieli w kolegiach nauczycielskich i nauczycielskich kolegiach języków obcych.

⁶ Dz. U. 2007 nr 164 poz. 1166, Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki.

**Strategia Rozwoju Edukacji na lata 2007-2013⁷,
opracowana przez Ministerstwo Edukacji Narodowej
i Sportu**

W strategii tej również zaznacza się konieczność odbywania przez studentów praktyk, także praktyk zawodowych u przyszłych pracodawców, które często ułatwiają studentom zatrudnienie w placówkach, gdzie wcześniej praktykowali.

**Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia
12 marca 2009 roku w sprawie szczegółowych kwalifikacji
wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół
i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli
niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego
zakładu kształcenia nauczycieli⁸**

Z tego rozporządzenia wynika, że nauczyciele pracujący w szkolnictwie (oprócz instruktorów praktycznej nauki zawodu) powinni posiadać wykształcenie wyższe, związane z nauczaniem przedmiotem. Pedagogów pracujących w szkołach podstawowych i przedszkolach obowiązuje ukończenie pedagogiki wieku wczesnodziecięcego. Inną możliwością jest ukończenie zakładu kształcenia nauczycieli, odpowiedniego kolegium nauczycielskiego. Niezbędnym warunkiem dla wszystkich absolwentów jest także poparcie kształcenia z zakresu dydaktyki i psychologii (w wymiarze 270 godzin) odpowiednią praktyką zawodową (w wymiarze minimum 150 godzin). Podobnie problem praktyk rozpatruje Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada roku 2006.

⁷ Strategia za:

[www.opi.org.pl/download/\(p6CWbK...\)/strategia_rozwoju_educacji.pdf](http://www.opi.org.pl/download/(p6CWbK...)/strategia_rozwoju_educacji.pdf) [data dostępu: 7.12.2010].

⁸ Dz. U. 2009 nr 50 poz. 400, Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 marca 2009 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli.

Jakie wnioski płyną z przywołanych aktów prawnych? Przede wszystkim uderza duża swoboda uczelni wyższych przy opracowywaniu programów praktyk – uczelnia często decyduje o czasie praktyk, o przygotowaniu dydaktycznym studentów do praktyk i przyszłej pracy (te informacje są zwykle zawarte w regulaminie studiów). Akty prawne określają jedynie minimalną liczbę godzin praktyk i podają ich cele ogólne oraz uzasadniają konieczność odbywania praktyk jako takich. Z jednej strony może to prowadzić do problemów organizacyjnych i do wielkiej różnorodności w odbywaniu praktyk, z drugiej może pozwalać uczelniom na wprowadzenie własnych zasad i innowacji, prób ulepszenia dotychczas istniejących programów praktyk, czego przykładem jest niniejszy dokument.

2. Wnioski płynące z badań fokusowych, kwestionariuszowych, analizy desk-research programów praktyk pedagogicznych oraz analizy jakości i efektywności programów praktyk pedagogicznych

Badania fokusowe z udziałem nauczycieli i dyrektorów szkół oraz przedszkoli przeprowadzono w październiku 2010 roku, badania kwestionariuszowe (wśród 500 studentów pedagogiki i filologii angielskiej uczelni województwa śląskiego oraz 130 nauczycieli różnych placówek oświatowych) w listopadzie tego samego roku. Ponadto zostały opracowane: analiza desk-research oraz analiza jakości i efektywności programów praktyk. Analizy wskazały mocne i słabe punkty tych programów oraz obszary, które wymagają zmian. Jakie wnioski nasuwają się po przeprowadzeniu określonych w projekcie badań i analiz?

Analizy i badania pozwalają sformułować następujące wytyczne, którymi kierowano się przy tworzeniu programu praktyk pedagogicznych⁹:

- Z badań fokusowych wynika, że nie istnieje właściwie prowadzony nadzór pedagogiczny nad praktykami ze strony uczelni wyższych (hospitanci nie pojawiają się w ogóle na praktykach lub pojawiają się niezwykle rzadko). Również badania kwestionariuszowe z udziałem nauczycieli sugerują konieczność zwiększenia zaangażowania w praktyki opiekuna praktyk z ramienia uczelni. Tylko 2,9% nauczycieli uzyskało jakiegokolwiek informacje o praktykach ze strony uczelni (jeśli chodzi o kierunek pedagogiczny, bowiem w przypadku anglistyki było to 8%). Studenci (aż 76% studentów anglistyki) domagają się także spotkań organizacyjnych na temat praktyk

⁹ Przywołano tutaj najważniejsze wnioski z badań, które okazały się kluczowe dla niniejszego opracowania. Całościowa analiza badań oraz wszystkich pytań zadanych nauczycielom i studentom (wraz z odpowiednimi danymi statystycznymi) znajduje się w **osobnych raportach** opracowanych w ramach projektu, poświęconych wyłącznie tej tematyce.

przed ich rozpoczęciem. Opiekunowie praktyk powinni mieć możliwość kontaktu i konsultacji z hospitantami z ramienia uczelni oraz z koordynatorem praktyk.

- Brakuje nauczycieli z odpowiednim stażem pracy, którzy mogliby być opiekunami praktyk dla studentów.
- Brakuje godzin na przeprowadzenie zajęć przez studentów, gdyż jeden opiekun praktyk opiekuje się często większą grupą studentów na praktykach.
- Studenci często przypadkowo wybierają kierunek studiów, zatem również przypadkowo trafiają na praktyki, mimo tego, iż nierzadko nie mają żadnych predyspozycji do pracy w zawodzie nauczyciela.
- Studenci zaoczni często doświadczają problemów z dostosowaniem się do godzin pracy danej placówki oświatowej, ponieważ sami pracują zawodowo.
- Studenci nie wynoszą z uczelni odpowiedniej wiedzy metodycznej, często nie mają jeszcze zajęć z dydaktyki, kiedy zaczynają odbywać praktyki.
- Nie istnieją szczegółowe regulaminy określające dokładną liczbę godzin praktyk przeznaczonych na realizację konkretnych celów. Wskazali to zarówno studenci, jak i nauczyciele czy dyrektorzy placówek.
- Z badań fokusowych i kwestionariuszowych wynika także, że studenci odbywają zbyt mało godzin praktyk, mają znikomy kontakt z dziećmi i uczniami (tylko ok. 11% ankietowanych studentów pedagogiki odbyło więcej niż 180 godzin praktyk). Jednocześnie badania kwestionariuszowe z udziałem studentów anglistyki i pedagogiki zawierają sugestię, że nie trzeba zmieniać wymiaru czasowego praktyk pedagogicznych. Opiekunowie praktyk częściej domagają się większego wymiaru praktyk dla studentów, gdyż zdają sobie sprawę z tego, jak wiele wymagań stoi przed współczesnym nauczycielem oraz z tego, że każda godzina praktyki zawodowej ma znaczenie.

- System boloński sprawił, że studenci czasem przestają na licencji na kierunku przygotowującym do zawodu nauczyciela bądź też dopiero po licencji rozpoczynają specjalizację nauczycielską na kierunku uzupełniającym – musi istnieć taka liczba godzin praktyk, która przygotowuje wszystkich tych studentów do pracy w zawodzie.
- Praktyki powinny mieć najpierw charakter obserwacji, potem charakter asystencki, a na koniec studenci powinni sami prowadzić zajęcia.
- Stosunek opiekunów praktyk i dyrektorów placówek do studentów powinien ulec zmianom – studenci to nie zawsze „zło konieczne”. Muszą oni odbyć praktykę, aby później stali się dobrymi wychowawcami i nauczycielami.
- Dobrzy studenci powinni otrzymywać referencje po odbytych praktykach, co ułatwi im znalezienie pracy w zawodzie nauczyciela.
- Praktyki powinny odbywać się wcześniej niż na zakończenie studiów, aby student wcześniej wdrożył się w praktyczne aspekty pracy nauczyciela, a także określił, czy posiada kwalifikacje do tego zawodu.
- W odbywaniu praktyk uczestniczy zbyt mała liczba studentów-mężczyzn.
- Studenci mogliby koncentrować się na tych aspektach praktyk, które będą wiązały się tematycznie z ich pracą magisterską, powstającą na uczelni.
- Studenci, nawet zupełnie nieprzygotowani do zawodu, zawsze otrzymują pozytywną ocenę z praktyk – to powinno ulec zmianie, studenci muszą być właściwie oceniani za swoje działania i stosunek do praktyk.
- Obowiązki szkolnego i przedszkolnego opiekuna praktyk powinny być ściśle określone. Opiekunowie praktyk również

powinni być szkoleni, aby wiedzieć, jak pracować z praktykantem, jak go uczyć i oceniać.

- Studenci powinni wiedzieć, jakie predyspozycje kwalifikują ich do zawodu nauczyciela, a jakie cechy wykluczają pracę w tym zawodzie.
- Studenci powinni być wdrażani do tworzenia autorskich programów nauczania i korzystania z metod aktywizujących, nawiązywania trwałego kontaktu z dzieckiem/ucznikiem, różnicowania prac domowych, motywowania uczniów do nauki.
- Studenci powinni być zapoznani z dokumentacją placówki, ze sposobami planowania i przeprowadzania lekcji, powinni utrwalić wiedzę na temat podstawy programowej i prawa oświatowego (zwłaszcza zmian wniesionych przez reformę programową).
- Na praktykach należy podkreślać konieczność indywidualizacji pracy z uczniem.
- Istnieje konieczność odbywania praktyk w każdym typie szkół i przedszkoli, tak aby studenci poznali różne typy placówek oświatowych. Tymczasem wiele programów praktyk nie określa, w jakiej placówce studenci mają odbyć praktyki.
- Studenci powinni dowiedzieć się na praktykach, jak współpracować z innymi instytucjami i placówkami związanymi ze szkołą, a także z pedagogiem czy psychologiem pracującym w placówce. W programach praktyk rzadko wspomina się o konieczności współpracy praktykanta z pedagogiem czy psychologiem.
- Studenci powinni posiadać wiedzę z zakresu radzenia sobie ze stresem, z sytuacjami trudnymi, z zakresu rozwiązywania problemów. Tymczasem programy nie wspominają o takich umiejętnościach.
- Studenci powinni wiedzieć, jak dokonać autoanalizy pracy własnej. Tymczasem tylko jeden z analizowanych programów

proponował arkusz ewaluacji i samooceny praktykanta. Studenci powinni też gromadzić portfolio z dokumentacją z praktyk.

- Studenci powinni dowiedzieć się od opiekunów praktyk, jak szukać pracy w zawodzie nauczyciela, jak nawiązywać kontakty zawodowe, jak planować ścieżkę awansu zawodowego, tymczasem z reguły tematyką tą nie zajmują się ani praktykanci, ani opiekunowie praktyk.
- Studenci filologii angielskiej powinni umieć diagnozować kompetencje językowe dzieci/młodzieży, zaś studenci pedagogiki powinni przede wszystkim posiadać wiedzę z zakresu psychiki dziecka oraz z zakresu psychologii wychowania (choć oczywiście studenci filologii też nie są od tego zwolnieni).
- Studenci zbyt rzadko uczestniczą w szkolnych zebraniach z rodzicami (tylko 15% ankietowanych studentów pedagogiki i ok. 8% studentów filologii angielskiej uczestniczyło w zebraniach). Studenci powinni częściej uczestniczyć w zebraniach Rady Pedagogicznej w szkołach i brać udział w dodatkowych zajęciach nauczyciela (organizowaniu wycieczek, wyjść do kina itp.).
- Studenci powinni prowadzić więcej zajęć własnych (oraz asystować w zajęciach) w stosunku do zajęć obserwowanych. Nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej i przedszkolnej podkreślali jednak konieczność wydłużenia również czasu przeznaczonego na obserwację (co wiąże się z charakterem pracy z młodszymi dziećmi i obowiązkiem znajomości psychologii rozwoju).
- Opiekun praktyk powinien położyć nacisk na kształtowanie umiejętności wychowawczych praktykantów (wskazywało na to 77,3% studentów filologii angielskiej i 68,3% studentów pedagogiki) oraz na uświadomienie im, jak zastosować teorię w praktyce (na to wskazywali przede wszystkim studenci anglistyki). Z badań wynika, że studenci pedagogiki częściej

angażowani są w zadania wychowawczo-opiekuńcze, studenci anglistyki powinni jednak w równym stopniu w nich uczestniczyć.

- Studenci powinni wiedzieć więcej na temat celów ich praktyki pedagogicznej. Wynika to zarówno z badań fokusowych, jak i kwestionariuszowych. Programy nie zawsze formułują jasno cele praktyk bądź cele te nie mają żadnego odniesienia do nauczanego przedmiotu. Cele praktyk powinny być klarowne i podane do wiadomości wszystkim zainteresowanym – uważają tak sami studenci, a także nauczyciele (66% nauczycieli angielskiego i 72,9% nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej).
- Istnieje konieczność podsumowania ze strony opiekuna praktyk przebiegu zajęć praktykantów (a na końcu przebiegu całej praktyki), a także konieczność udzielenia studentom informacji zwrotnych odnośnie ich pracy.
- Placówki oświatowe powinny zapewniać więcej pomocy dydaktycznych (uważa tak aż 64,7% studentów anglistyki i aż 64% studentów pedagogiki) oraz materiałów metodycznych (uważa tak 58% studentów filologii angielskiej i 62,3% studentów anglistyki).
- Studenci powinni mieć możliwość pracy z dziećmi o specjalnych potrzebach edukacyjnych oraz poznać sposoby pracy z takimi dziećmi.
- Nauczyciele (w szkołach na różnych szczeblach nauczania) i przedszkolach są zbyt nisko wynagradzani (lub nie są wcale wynagradzani) za opiekę sprawowaną nad studentami w placówkach oświatowych. Na zbyt niskie gratyfikacje wskazało ok. 63% nauczycieli języka angielskiego oraz ok. 46% pedagogów. Badania kwestionariuszowe z udziałem nauczycieli wskazały dodatkowo, że wpływa to ujemnie na zaangażowanie nauczycieli w praktyki pedagogiczne. Uważa tak ponad połowa nauczycieli języka angielskiego i ponad 40% nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej.

3. Wymiar czasowy praktyk w placówkach oświatowych

Studenci filologii angielskiej odbywają 100 godzin praktyk w szkołach podstawowych (po III semestrze) oraz 100 godzin praktyk w gimnazjach (po V semestrze). Studenci pedagogiki odbywają 100 godzin praktyk w przedszkolach (po III semestrze) oraz 100 godzin praktyk w szkołach podstawowych, w klasach I–III (po V semestrze). Zaleca się takie zmiany w programie studiów pedagogicznych w Wyższej Szkole Humanitas, aby w praktykach w liczbie 200 godzin uczestniczyli zarówno studenci przed otrzymaniem tytułu licencjata, jak i studenci kontynuujący naukę na pedagogicznych uzupełniających studiach magisterskich¹⁰.

Szczegółowy rozkład godzin praktyk w każdej placówce oświatowej

PEDAGOGIKA	
Przedszkole	Szkoła podstawowa
<p>100 godzin, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none">• 5 godzin na zapoznanie się z dokumentacją placówki, ze statutem instytucji oraz na utrwalenie wiedzy o podstawie programowej, poznanie zmian zaproponowanych przez reformę oświatową itp.;• 20 godzin na obserwację zajęć, przyglądanie się zajęciom prowadzonym przez opiekuna praktyk bądź też innego nauczyciela;	<p>100 godzin, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none">• 10 godzin na zapoznanie się z dokumentacją placówki, ze statutem instytucji, z planami wychowawczymi, systemami oceniania, biblioteką itp. oraz na utrwalenie wiedzy o podstawie programowej, poznanie zmian zaproponowanych przez reformę oświatową itp.;• 20 godzin na obserwację zajęć, przyglądanie się zajęciom prowadzonym przez opiekuna praktyk bądź też innego nauczyciela;

¹⁰ Są to wnioski z badań fokusowych przeprowadzonych w ramach projektu.

- **25 godzin** na asystowanie w zajęciach, na obserwację połączoną z pomocą w prowadzeniu zajęć (np. z przygotowaniem pomocy dydaktycznych)
- **50 godzin** na prowadzenie zajęć własnych.
- **20 godzin** na asystowanie w zajęciach, na obserwację połączoną z pomocą w prowadzeniu zajęć (np. z przygotowaniem pomocy dydaktycznych, sprawdzeniem prac domowych, oceną postępów uczniów, ze współudziałem w zabawach dzieci, z uczestnictwem w zajęciach wyrównawczych) ;
- **30 godzin** na prowadzenie zajęć własnych;
- **10 godzin** w świetlicy szkolnej;
- **10 godzin** współpracy z pedagogiem/psychologiem szkolnym i na udział w zespole ds. pomocy psychologiczno-pedagogicznej i innych zespołach zadaniowych (organizacja tych godzin wynika ze specyfiki pracy placówki i pozostaje w gestii dyrektora).

FIOLOGIA ANGIELSKA

Szkoła podstawowa

- 100 godzin, w tym:**
- **5 godzin** na zapoznanie się z dokumentacją placówki, ze statutem instytucji, z planami wychowawczymi, systemami oceniania, biblioteką itp. oraz na utrwalenie wiedzy o podstawie programowej, poznanie zmian zaproponowanych przez reformę oświatową itp.;

Gimnazjum

- 100 godzin, w tym:**
- **5 godzin** na zapoznanie się z dokumentacją placówki, ze statutem instytucji, z planami wychowawczymi, systemami oceniania, biblioteką itp. oraz na utrwalenie wiedzy o podstawie programowej, poznanie zmian zaproponowanych przez reformę oświatową itp.;

- **25 godzin** na obserwację zajęć, przyglądanie się zajęciom prowadzonym przez opiekuna praktyk bądź też innego nauczyciela;
- **25 godzin** na asystowanie w zajęciach, na obserwację połączoną z pomocą w prowadzeniu zajęć (np. z przygotowaniem pomocy dydaktycznych, sprawdzeniem prac domowych, oceną postępów uczniów, ze współudziałem w zabawach dzieci);
- **30 godzin** na prowadzenie zajęć własnych;
- **15 godzin** pracy z pedagogiem/psychologiem, pracy w zespołach problemowo-zadaniowych i pomocy psychologiczno-pedagogicznej (organizacja tych godzin wynika ze specyfiki pracy placówki i pozostaje w gestii dyrektora).
- **25 godzin** na obserwację zajęć, przyglądanie się zajęciom prowadzonym przez opiekuna praktyk bądź też innego nauczyciela;
- **25 godzin** na asystowanie w zajęciach, na obserwację połączoną z pomocą w prowadzeniu zajęć (np. z przygotowaniem pomocy dydaktycznych, sprawdzeniem prac domowych, oceną postępów uczniów, ze współudziałem w zabawach dzieci);
- **30 godzin** na prowadzenie zajęć własnych;
- **15 godzin** pracy z pedagogiem/psychologiem, pracy w zespołach problemowo-zadaniowych i pomocy psychologiczno-pedagogicznej (organizacja tych godzin wynika ze specyfiki pracy placówki i pozostaje w gestii dyrektora).

Badania fokusowe podkreślały konieczność zwiększenia liczby zajęć, które studenci prowadzą samodzielnie, bez pomocy opiekuna praktyk. Bez samodzielnego prowadzenia zajęć studenci nie są w stanie wypracować w sobie właściwych nawyków nauczyciela i zmierzyć się ze wszystkimi zadaniami nauczyciela-pedagoga.

Tak szczegółowy rozkład godzin praktyk jest niezbędny studentowi do właściwej organizacji czasu praktyk oraz opiekunowi praktyk do właściwego dysponowania czasem studenta oraz do właściwego ocenienia go na zakończenie praktyk.

Konieczne są godziny przeznaczone na **współdziałanie studentów z psychologami i pedagogami**, zarówno w celu ulepszenia warsztatu studenta i jego wychowawczej pracy, jak i w celu otrzymania psychologicznych porad i szkoleń od specjalistów z zakresu pracy z uczniami, rozwiązywania problemów i konfliktów, walki ze stresem w zawodzie nauczyciela.

Studenci zaoczeni również muszą uczestniczyć w praktykach, ich zadaniem jest zorganizować czas potrzebny na praktyki. Niedopuszczalne jest, aby **studenci zaoczeni rozpoczynali pracę w zawodzie nauczyciela bez odbytych praktyk pedagogicznych**.

Praktykant jest zobowiązany do przebywania w szkole czy przedszkolu w wymiarze godzin ustalonym przez harmonogram praktyk. Codzienny podział godzin musi zostać opracowany przez studenta i opiekuna praktyk. Każda nieobecność studenta powinna być usprawiedliwiona oraz odpracowana w czasie późniejszym¹¹.

Rodzaj i czas trwania praktyki związany jest z programem i planem studiów, odpowiada także profilowi kształcenia. Do odbywania praktyki powinni być dopuszczeni studenci, którzy **zaliczyli odpowiednie zajęcia teoretyczne**. Bez zaliczenia zajęć z metodyki studenci nie powinni być kierowani na praktyki pedagogiczne.

Studenci odbywają praktykę w placówkach wyznaczonych przez uczelnię. Wszelkie sprawy formalno-prawne związane z organizacją i przebiegiem praktyk załatwiane są z koordynatorem praktyk z ramienia uczelni.

W uzasadnionych przypadkach, w których nie można odbyć praktyki w terminie (na przykład z powodu choroby), istnieje możliwość późniejszego zaliczenia praktyki po uprzednim uzyskaniu zgody opiekuna praktyk oraz koordynatora praktyk z ramienia uczelni wyższej.

¹¹ Baranowska K., *Dobra praktyka = dobra praca: modelowe rozwiązania w zakresie organizacji praktyk studenckich: praca zbiorowa*, Główny Instytut Górnictwa, Katowice 2010.

W przypadku nieobecności na kilku godzinach (spowodowanej chorobą) istnieje również możliwość nadrobienia zaległości po zakończeniu praktyki. Ważne decyzje muszą być uzgodnione z koordynatorem praktyk pedagogicznych z ramienia uczelni.

W sprawach nieuregulowanych niniejszym programem i w kwestiach spornych decyzje podejmuje Rektor **Wyższej Szkoły Humanitas w Sosnowcu**.

Wskazane jest, aby każdy student odbywający praktykę posiadał na czas jej trwania ubezpieczenie od odpowiedzialności cywilnej (zawarte we własnym zakresie).

4. Cele i zadania praktykanta w placówkach oświatowych

4.1. Cele praktyk

Student w trakcie praktyk ma nabyć doświadczenia w pracy dydaktyczno-wychowawczej, zastosować wiedzę teoretyczną w konkretnych sytuacjach i warunkach szkolnych bądź przedszkolnych, sprawdzić swoje predyspozycje do wykonywania zawodu oraz dokonać analizy swojej wiedzy i umiejętności. Dzięki praktycznym zajęciom student powinien pozyskać umiejętności twórczej pracy z dziećmi/uczniemi i zweryfikować je w kontaktach bezpośrednich. Będą one odpowiedzią na dotychczasowe, teoretyczne umiejętności zdobyte podczas wykładów, ćwiczeń, konwersatoriów, stanowiących część programu studiów.

Prawidłowo zorganizowane zajęcia podczas odbywania praktyk studenckich powinny uwzględniać różne sytuacje dydaktyczne oraz występujące problemy edukacyjne, a także umożliwić studentom prawidłową i realną ocenę własnych predyspozycji do wykonywania zawodu nauczyciela¹². Możliwość przyjrzenia się swoim kwalifikacjom jest niezwykle ważna dla studentów, ponieważ nie przechodzą oni wcześniej żadnych testów i egzaminów, kwalifikujących do rozpoczęcia specjalizacji nauczycielskiej. Egzamin z metodyki nie zawsze są adekwatną formą (i nie powinny stanowić jedynej metody) kwalifikacji do zawodu nauczycielskiego.

Zajęcia praktyczne umożliwiają studentom podejmowanie własnych działań, które są wynikiem zderzenia wiedzy teoretycznej z konkretnymi sytuacjami, w określonym miejscu i czasie, na które nakładają się także cechy osobowościowe – studenta, jak i uczniów. Umożliwia to kształtowanie własnych postaw zawodowych studentów – przyszłych nauczycieli, a także uświadamia dalsze kierunki kształcenia i pogłębiania zainteresowań związanych z wykonywaniem zawodu nauczyciela.

¹² Duraj-Nowakowa K., *Praktyki zawodowe w kształceniu studentów na kierunkach pedagogicznych: przewodnik dla studentów*, Uniwersytet Śląski, Katowice 1979.

Cel główny praktyk:

Praktyczne przygotowanie studentów do pracy w zawodzie nauczyciela.

Cele szczegółowe:

- poznanie całokształtu działalności szkoły lub przedszkola jako instytucji dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych, a także ich roli społeczno-kulturalnej w środowisku lokalnym;
- zapoznanie się z dokumentacją placówki (statutem szkoły, wewnątrzszkolnym i przedmiotowym systemem oceniania, planami wynikowymi, dziennikami zajęć, planami wychowawczymi, miesięcznymi planami pracy poszczególnych oddziałów w przedszkolu itp.);
- zapoznanie się z pracą pedagoga/psychologa oraz zespołów problemowo-zadaniowych funkcjonujących w placówce;
- nabycie praktycznych umiejętności planowania, prowadzenia, analizowania i dokumentowania zajęć¹³;
- nabycie umiejętności obserwowania i analizy pracy nauczyciela i dzieci/uczniów;
- zapoznanie się z możliwościami korzystania z literatury fachowej przy przygotowaniu zajęć, a także z możliwościami doskonalenia zawodowego i stopniami awansu zawodowego nauczyciela;
- nabycie umiejętności nawiązywania kontaktu z dziećmi i młodzieżą;
- włączanie we wszystkie obowiązki nauczyciela pracującego w placówce.

¹³ Te umiejętności zostały wskazane w analizie desk-research jako bardzo cenne i niezbędne do pracy nauczyciela.

4.2. Zadania praktykanta

Do zadań praktykanta w czasie odbywania praktyki będzie należeć między innymi:

- zaplanowanie, prowadzenie i dokonanie analizy zajęć w liczbie godzin określonych w harmonogramie zajęć przy wykorzystaniu różnorodnych form i metod kształcenia oraz przy wykorzystaniu technologii informacyjnej i komunikacyjnej;
- obserwacja zajęć prowadzonych przez opiekuna praktyk (lub innego nauczyciela) oraz dokonanie ich analizy;
- systematyczne i aktywne asystowanie w **różnorodnych** pracach nauczyciela związanych z dydaktyką, wychowaniem i opieką (także współpraca ze świetlicą, biblioteką, rodzicami dzieci);
- rozwiązywanie trudności wychowawczych i poznanie środków zaradczych;
- reagowanie na zachowanie uczniów i wysłane przez nich sygnały;
- współpraca z psychologiem/pedagogiem i obserwacja prac zespołów przedmiotowo-zadaniowych w szkole;
- opracowanie portfolio zawierającego:
 - a) protokoły ze wszystkich obserwowanych lekcji/zajęć,
 - b) konspekty wszystkich przeprowadzonych lekcji/zajęć,
 - c) sprawozdanie z praktyk,
 - d) dziennik zajęć;
- indywidualizacja nauczania i praca z dziećmi o specjalnych potrzebach edukacyjnych;
- aktywizowanie dzieci i motywowanie ich do nauki/rozwoju, do kreatywnego myślenia i działania;

- kształcenie u dzieci otwartości, tolerancji i uczenie ich akceptacji innych ludzi;
- nauczanie zgodne ze zmianami wprowadzonymi przez reformę oświaty oraz zgodne z zasadami etyki zawodowej;
- realizacja europejskich standardów kształcenia (korzystanie z technologii, nauczanie oparte o wielokulturowość, przeciwdziałanie dyskryminacji w placówce itp.).

Dodatkowym zadaniem – dla studentów zainteresowanych rozszerzeniem swojej wiedzy – może być **opracowanie diagnozy psychospołecznego funkcjonowania wybranego dziecka/ucznia** w formie studium jego przypadku.

Praktykant może pracować nad diagnozą, prowadząc obserwację wybranego dziecka, rozmawiając z nim i jego otoczeniem (rodzicami, kolegami/koleżankami z klasy), konsultując się z opiekunem praktyk oraz psychologiem/pedagogiem pracującymi w placówce, analizując dokumentację badań dziecka (jeśli taka jest prowadzona w placówce). Pozwoli to praktykantowi na przećwiczenie diagnozy pedagogicznej uczniów, której stawianie jest jednym z ważniejszych zadań wychowawczych nauczyciela w placówce. Dzięki takiej diagnozie nauczyciel kieruje pracą wychowawczą klasy/grupy, przeciwdziała zagrożeniom, rozwiązuje trudności, pomaga dzieciom znajdującym się w trudnej sytuacji, zapewnia im specjalistyczną pomoc.

Podczas pracy nad studium przypadku student powinien wziąć pod uwagę przede wszystkim:

- funkcjonowanie dziecka/ucznia w placówce oświatowej, sposób zachowania,
- postępy w rozwoju/nauce,
- udział w zajęciach w placówce,
- stosunek do nauczycieli w placówce i do uczęszczania do placówki,

- uwagi nauczycieli placówki odnośnie dziecka,
- kontakty dziecka z rówieśnikami,
- kontakty z rodzicami/opiekunami ucznia/dziecka,
- pozycję socjometryczną dziecka/ucznia,
- trudności dziecka i ich uwarunkowania,
- analizę wytworów dziecka/ucznia,
- zainteresowania, zdolności dziecka,
- sugestie, jak można pracować z dzieckiem/ucznem,
- stan zdrowia wychowanka,
- przebieg konsultacji dziecka/ucznia ze specjalistą pracującym w szkole bądź przedszkolu lub konsultacji na temat dziecka,
- przebieg rozmów dziecka z praktykantem.

Praktykant musi uzyskać **zgode dyrektora placówki** na odbycie praktyk oraz **zgode opiekuna praktyk**. Zadaniem studenta jest dopełnienie formalności – przedstawienie skierowania, umowy ze strony uczelni, wypełnianie koniecznej dokumentacji praktyk.

Student powinien zachować poufność w sprawach dotyczących dzieci/uczniów, ich rodziców/opiekunów oraz nauczycieli pracujących w danej placówce.

Warto zaznaczyć, że do obserwowania zajęć opiekuna praktyk student powinien się dobrze przygotować poprzez przypomnienie materiału związanego z tematem danych zajęć: treści programowych, opracowań metodycznych, także poprzez wykorzystanie notatek z wykładów i ćwiczeń. W trakcie hospitacji zajęć najlepiej jest sporządzić notatkę i zapisywać uwagi, to pozwoli dobrze przeanalizować zajęcia wraz z opiekunem praktyki. Uwagi można również zgromadzić na zasadzie protokołu, którego wzór znajduje się w programie.

Po analizie zajęć należy wypełnić właściwe miejsce w dzienniczku praktyk. Po przeprowadzeniu zajęć (czy po asystowaniu w zajęciach) również należy uzupełnić dzienniczek praktyk.

Student może kontaktować się z innymi studentami własnego kierunku studiów odbywającymi praktykę, w celu wzajemnej wymiany doświadczeń.

Praktykant – w trakcie praktyk w danej placówce oświatowej – musi zrealizować również cele związane ze specyfiką pracy placówki.

4.3. Zadania dla studentów zintegrowanej edukacji wczesnoszkolnej i wychowania przedszkolnego

Studenci odbywający praktykę pedagogiczną w przedszkolu i w pierwszych klasach szkoły podstawowej powinni dodatkowo uwzględnić następujące cele praktyk¹⁴:

- zapewnienie dziecku harmonijnego rozwoju w różnych sferach życia: fizycznej, psychicznej, intelektualnej czy moralnej;
- uwrażliwianie dziecka na piękno różnorodnych zjawisk, zainteresowanie sztuką, muzyką;
- wzbogacanie słownictwa biernego i czynnego dzieci;
- dostrzeganie zmian we współczesnej pedagogice oraz edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej;
- integracja dzieci z rówieśnikami;
- rozwijanie dziecięcych talentów, ekspresji, improwizacji ruchowej i słownej;

¹⁴ Królicza M., *Edukacja przedszkolna: przewodnik dla studentów*, Akademia im. Jana Długosza, Częstochowa 2004 oraz Podstawa Programowa Wychowania Przedszkolnego, <http://lex.pl/serwis/du/2009/0017.htm> [data dostępu: 14.12.2010].

- uwzględnienie w edukacji podstawowych potrzeb dziecka, umacnianie wiary we własne siły i osiągnięcie sukcesu;
- stwarzanie dziecku możliwości rozwijania samodzielności, kreatywności i własnych zainteresowań;
- pomaganie dziecku w kształtowaniu pozytywnego obrazu samego siebie oraz pomoc w rozpoznawaniu własnych i cudzych uczuć;
- kształtowanie umiejętności poprawnego porozumiewania się dziecka ze swoimi rówieśnikami oraz z dorosłymi w różnych sytuacjach życiowych;
- nauczenie dzieci rozwiązywania problemów w sytuacjach konfliktowych;
- przygotowanie dzieci do dalszej edukacji;
- uczenie poprawnych zachowań w różnych sytuacjach;
- przygotowanie dzieci w przedszkolu do nauki pisania oraz przeprowadzenie właściwej nauki pisania w szkole podstawowej;
- wspieranie w przeżywaniu pierwszych porażek i w radzeniu sobie z nimi¹⁵;
- rozbudzanie ciekawości poznawczej i dociekliwości, które będą dzieciom towarzyszyć przez całe życie;
- stwarzanie sytuacji pozwalających dziecku rozpoznać swoje możliwości;
- pomaganie dziecku w zbudowaniu świata wartości.

¹⁵ Krawczyk-Mil A., *Znaczenie edukacji przedszkolnej*, Katowice-Łódź 2008; Więckowski R., *Pedagogika wczesnoszkolna*, Warszawa 1995 oraz zmiany w podstawie programowej dotyczącej edukacji wczesnoszkolnej, www.wombb.edu.pl/images/teksty/zalacznik_c.pdf [data dostępu: 16.12.2010].

Studenci w przedszkolu muszą uwzględnić w trakcie swoich praktyk specyfikę pracy z małymi dziećmi – dostosować do ich poziomu rozwoju formułowane instrukcje zadań, polecenia oraz komentarze. Nauczyciel w przedszkolu wykorzystuje inne metody niż nauczyciel w szkole, stosuje się **naukę poprzez zabawę**, na przykład edutainment. Dzieci bawiąc się, przyswajają nowe informacje i zdobywają umiejętności. Nauczanie przez zabawę ma bardzo długą tradycję, wyrażającą się choćby w maksymie **Movere, docere, delectare** (łac. poruszać, uczyć, bawić). Nauczanie przez rozrywkę to na przykład praca przy wykorzystaniu kwizów, teleturniejów, telewizyjnych programów edukacyjnych, słuchowisk radiowych, edukacyjnych gier planszowych czy edukacyjnych gier komputerowych, realizowanie pikników i wycieczek, zabawy w grupach, uczące współdziałania i zasady fair-play.

Naukę poprzez zabawę można wprowadzać jako element nauczania także w szkołach, nie tylko w przedszkolach. Może ona przynieść bardzo pozytywne efekty w nauczaniu. Nauczyciel kontroluje wtedy proces nauczania i organizuje go, ale uczniowie uczą się także od siebie nawzajem i mają większy wpływ na to, czego się uczą i w jaki sposób to robią. Dzieci powinny samodzielnie poszukiwać rozwiązań, analizować, badać, dochodzić do odpowiedzi, nawet poprzez popełnianie błędów i korygowanie ich. Nauczyciel może zweryfikować działanie uczniów, naprowadzić ich na właściwy kierunek do osiągnięcia celu. Główny cel to nie tylko zdobycie wiedzy, ale zdobywanie jej poprzez własną aktywność¹⁶. Konieczne do tego okazuje się wykorzystanie metod aktywizujących uczniów.

4.4. Uwagi dla studentów filologii angielskiej

Studenci filologii angielskiej, odbywający praktykę w szkołach podstawowych i gimnazjach, również powinni dostosować metody pracy do placówki oświatowej, którą wybiorą, oraz do możliwości uczniów, a także do ich kompetencji językowych. Nauczanie języka

¹⁶ Tanaś M. (red.), *Pedagogika a środki informatyczne i media*, Warszawa 2004.

obcego jest wyzwaniem dla praktykantów¹⁷, gdyż obowiązują ich nie tylko cele kształcenia wytyczone dla wszystkich, ale dodatkowo praca nad umiejętnościami językowymi młodzieży oraz przygotowanie ich do posiadania międzynarodowych kontaktów i do uczestnictwa w międzykulturowym świecie, gdzie znajomość przynajmniej jednego języka obcego to konieczność. Sprzyjają temu wymiany młodzieży, międzynarodowe programy współpracy (na przykład Socrates Comenius, Leonardo da Vinci, program Minerva), szkoły dwujęzyczne czy oddziały międzynarodowe. Nauka języka obcego to wyzwanie również dlatego, że wymaga dostosowania poziomu nauczania do posiadanej przez uczniów znajomości języka, która może być bardzo zróżnicowana nawet w klasach przypisanych do konkretnego poziomu. Zwracanie uwagi na poziom uczniów, pomoc w rozwijaniu ich umiejętności, w nauce języka we właściwym dla uczniów tempie – to zadanie dla nauczycieli, a więc także dla praktykantów. Nadrzędnym celem nauczania języka obcego jest opanowanie przez uczniów jego znajomości na poziomie zapewniającym im komunikację językową oraz posługiwanie się językiem w sytuacjach dnia codziennego. Oczywiście konkretne cele są określone przez podstawę programową do nauki języka angielskiego w szkole podstawowej i gimnazjum, z którą student musi się zapoznać. Tutaj warto odnotować kilka kwestii – **student musi zwrócić uwagę na**¹⁸:

- rozwijanie w uczniach tolerancji wobec odmiennych kultur i narodowości, uświadamianie ich w zakresie kulturowego uwarunkowania zachowań ludzi;
- kształcenie sprawności poprawnego pisania ze słuchu i redagowania tekstów;

¹⁷ Zawadzka E., *Nauczyciele języków obcych w dobie przemian*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2004.

¹⁸ Podstawa programowa do nauki języka angielskiego w gimnazjum, <http://www.anglisci.pl/roznosci/podstawa-programowa-gimnazjum.html> [data dostępu: 16.12.2010] oraz Podstawa programowa do nauki języka angielskiego w liceum, www.anglisci.pl/roznosci/podstawa-programowa-szkola-srednia-wariant-c.html [data dostępu: 16.12.2010].

- kształcenie sprawności poprawnych wypowiedzi, zadawania pytań i udzielania właściwych odpowiedzi, argumentowania oraz dyskusowania na różne tematy;
- rozróżnienie między językiem angielskim formalnym i nieformalnym, wdrożenie do stosowania formalnych i nieformalnych struktur językowych;
- wdrażanie dzieci do czynnego uczestnictwa w pracy zespołu i związanego z tym wspólnego wykonywania zadań;
- kształcenie umiejętności wyszukiwania informacji w języku obcym;
- kształcenie rozumienia ze słuchu;
- dbałość o częsty kontakt ucznia z językiem obcym;
- kształcenie umiejętności wyrażania własnych emocji i intencji w języku angielskim;
- kształcenie umiejętności pisania tekstów własnych;
- wdrożenie do posługiwania się słownikiem polsko-angielskim i angielsko-polskim oraz angielsko-angielskim;
- nauczenie wymowy, gramatyki i słownictwa w stopniu umożliwiającym swobodną komunikację;
- kształtowanie umiejętności właściwego organizowania przez ucznia nauki języka obcego;
- kształtowanie umiejętności poprawnego porozumiewania się ucznia w języku obcym ze swoimi rówieśnikami i z dorosłymi w różnych sytuacjach życiowych;
- uświadomienie uczniom celowości nauki języka angielskiego.

Dodatkowo należy uwzględnić fakt, iż kształcenie w szkołach gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych ma za zadanie pozwolić uczniowi wykorzystać w przyszłości znajomość języka w kontaktach zawodowych oraz w trakcie dalszej edukacji.

Etap gimnazjalny kończy się egzaminem z języka obcego, jeśli więc uczniowie zdają język angielski, trzeba ich właściwie do egzaminu przygotować, analizując z nimi i polecając im takie zadania, które mogą pojawić się na sprawdzianie wiedzy.

Istotne jest także to, czy uczniowie kontynuują język angielski w szkole, czy poznają jego zasady od początku – rozpoczynanie nauki języka i kontynuowanie go rządzą się odrębnymi prawami. Nauczanie języka obcego z reguły odbywa się w mniejszych grupach, klasa zostaje podzielona na grupy zależnie od znajomości języka – praktykant musi uwzględnić w przygotowaniu planu, iż będzie pracował z mniejszą grupą osób (co ułatwia komunikację i doskonalenie kompetencji językowych uczniów).

5. Praktyki a cele edukacyjne

Jak praktyki w Wyższej Szkole Humanitas wpisują się w cele edukacyjne, które wyznacza sobie współczesna oświata? Praktykanci, obecni na praktykach w szkołach i przedszkolach, muszą tak organizować przeprowadzone przez siebie zajęcia, aby **realizować cele procesu edukacyjnego**, wynikające zarówno z programów nauczania, aktów prawnych, badań i dzieł badawczych oraz z międzynarodowych deklaracji praw człowieka.

O jakich celach edukacyjnych mówimy? Jacques Delors, który przewodniczył Komisji Europejskiej, wyróżnił następujące cele wychowania i nauczania¹⁹:

O jakich celach edukacyjnych mówimy? Jacques Delors, który przewodniczył Komisji Europejskiej, wyróżnił następujące cele wychowania i nauczania²⁰:

- **uczenie harmonijnego współuczestnictwa** – dążenie do takiego nauczania i wychowania innych, które będzie prowadziło do zrozumienia, otwartości i tolerancji, poznania historii, kultury, tradycji;
- **uczenie zdobywania wiedzy** – przekazywanie nie tylko konkretnej wiedzy, ale wykształcenie w wychowankach potrzeby zdobywania wiedzy w ogóle, uczenia się w ciągu całego życia;
- **uczenie działania** – przez działanie rozumie się współdziałanie z innymi ludźmi oraz radzenie sobie z trudnymi sytuacjami;
- **uczenie do życia** – oraz nauka czerpania z wszystkich jego aspektów, wykorzystywania własnych zdolności i możliwości, uczenie komunikowania się z całym światem, kierowania grupą ludzi itp.;

¹⁹ Delors J., *Edukacja – jest w niej ukryty skarb* [w:] *Raport dla UNESCO – Międzynarodowej Komisji do spraw Edukacji dla XXI wieku*, Wydawnictwo SOP, Warszawa 1998.

²⁰ Delors J., *Edukacja – jest w niej ukryty skarb* [w:] *Raport dla UNESCO – Międzynarodowej Komisji do spraw Edukacji dla XXI wieku*, Wydawnictwo SOP, Warszawa 1998.

- **uczenie się bycia** – czyli nauka ciągłego rozwijania się, kształtowania osobowości.

Na uwagę szczególnie zasługuje **uczenie harmonijnego współuczestnictwa**. Obecna szkoła i przedszkole nie są pozbawione dyskryminacji – zarówno dzieci/uczniów, jak i nauczycieli. Można mówić o dyskryminacji innych ze względu na wiek czy płeć, kolor skóry, pochodzenie, wyznanie, status materialny i społeczny, orientację seksualną itp. Uczniowie, którzy się czymś wyróżniają, bywają często wyśmiewani i odrzucani. Polecenia w szkołach i przedszkolach często formułuje się jedynie w formie męskiej, zaś o żeńskich formach się zapomina²¹.

Również nauczyciele w placówkach oświatowych doświadczają dyskryminacji. Przykład stanowią młodzi nauczyciele niemogący znaleźć pracy bądź starsi nauczyciele przed emeryturą, których kompetencje poddaje się w wątpliwość, a ich rozwój zawodowy się zaniedbuje²². Badania fokusowe przeprowadzone w ramach projektu zwracają też uwagę na feminizację zawodu nauczyciela – w zawodzie pracuje wiele kobiet, ale niewielka liczba mężczyzn, którzy są obsadzani prawie wyłącznie na stanowiskach kierowniczych²³. Ważne jest **kształcenie szkolne i przedszkolne bez jakichkolwiek przejawów dyskryminacji**, bez różnego traktowania uczniów w zależności od ich cech, bez uczenia podziału na zawody męskie i kobiece. W tym celu poleca się praktykantom nauczanie oparte na docenianiu różnic między ludźmi i szukaniu podobieństw między nimi, przeprowadzanie zajęć o dyskryminacji i jej przeciwdziałaniu, uczenie tolerancji i akceptacji odmienności.

Spośród innych celów edukacyjnych warto wspomnieć²⁴ o takim nauczaniu i wychowaniu, które będzie miało na uwadze wszechstronny rozwój dziecka, wychowaniu, które zaangażuje również **rodziców**

²¹ Majewska E., Rutkowska E., *Równa szkoła – edukacja wolna od dyskryminacji*, Dom Współpracy Polsko-Niemieckiej, Gliwice 2008.

²² *Stop dyskryminacji ze względu na wiek*, http://www.zysk50plus.pl/storage/fck/file/stop_publicacja.pdf [data dostępu: 8.12.2010].

²³ Bednarska M., *Feminizacja zawodu* [w:] „Edukacja i dialog” 2009, nr 2.

²⁴ Kuźma J., *Nauczyciele przyszłej szkoły*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, Kraków 2000.

i środowisko lokalne dzieci. Dlatego właśnie praktykant ma obowiązek rozmawiać z rodzicami uczniów, uczestniczyć w zebraniach i spotkaniach z nimi.

Nauczanie ma za zadanie wdrożyć dzieci i młodzież do respektowania praw innych, ale także domagania się respektowania własnych praw. Ważny aspekt to edukacja w duchu standardów europejskich, edukacja wielokulturowa, która wykształci młodzież czynnie korzystającą z międzynarodowych kontaktów, kształcąca się w językach obcych. Do realizacji tego zadania szczególnie mogą przyczynić się praktykanci-studenci filologii angielskiej, ale nie tylko. Wszyscy praktykanci mogą realizować europejskie standardy, **między innymi korzystać z komputera i Internetu na zajęciach z dziećmi.** Na lekcjach można wykorzystywać prezentacje multimedialne, rzutniki, tablice interaktywne, specjalne programy komputerowe do nauczania, filmy i słuchowiska edukacyjne. W przedszkolu przydatne okazują się filmy czy gry dydaktyczne oraz liczne zabawy z wykorzystaniem komputera. Warto, aby przyszli nauczyciele poznali sposoby stosowania technologii informacyjnej, gdyż mogą ją wykorzystywać również do opracowania pomocy dydaktycznych, usprawniania codziennej pracy, do ulepszania kontaktu z rodzicami dzieci/uczniów, do planowania własnego rozwoju zawodowego oraz do tworzenia dokumentacji szkolnej i przedszkolnej.

Europeizacja nauczania to nie tylko korzystanie z technologii informacyjnej i komunikacyjnej. To także kształtowanie w dzieciach i młodzieży otwartości na różnorodność, ułatwianie im zrozumienia świata i siebie samych, wdrażanie do umiejętnego pokierowania sobą, ułatwianie międzynarodowych wymian i kontaktów²⁵. Praktykanci również mogą uczestniczyć w projektach związanych z międzynarodowymi wymianami uczniów, na przykład brać udział w wideokonferencjach z uczniami i nauczycielami innych narodowości.

Kolejny istotny cel nauczania to wyrównanie szans edukacyjnych uczniów o niższych wynikach czy też uczniów o mniejszym dostępie do edukacji z racji miejsca zamieszkania lub

²⁵ Zawadzka E., op.cit..

kłopotów finansowych rodziców, wreszcie uczniów pochodzących z rodzin patologicznych. **Praktyki zwracają uwagę na pracę z dziećmi o specjalnych potrzebach edukacyjnych;** praktykant musi wiedzieć, jak pracować z takimi dziećmi, jak stymulować ich rozwój – wiedzę taką powinien wynieść z uczelni, ale powinien również mieć możliwość sprawdzenia jej w praktyce, pod opieką nauczyciela, który zgodził się przyjąć go na praktykę. Zadanie praktykanta to także otoczenie opieką uczniów zdolnych, stymulowanie ich do twórczej pracy. Warto pamiętać o ruchowych czy kulturalnych potrzebach dzieci i młodzieży – dlatego praktykant powinien uczestniczyć w kołach zainteresowań, konkursach, w tym także zawodach sportowych, jak również w organizowaniu uroczystości czy wyjść w teren – do kina, teatru, muzeum.

Mówiąc o rozwoju osobowości należy przytoczyć opinię Thomasa Gordona, który za prawidłowy uważa spontaniczny rozwój dziecka, nieukierunkowany na siłę w określonym kierunku²⁶. Konieczność naturalności i spontaniczności w wychowaniu dzieci podkreślał również Abraham Maslow, twórca teorii potrzeb człowieka²⁷. Oczywiście takie wychowanie nie oznacza leseferyzmu, czyli pozostawienia dziecka samemu sobie. Carl Rogers akcentował konieczność wychowania młodego człowieka do samodzielności, aby mógł on podejmować odpowiedzialne decyzje, zdobywać doświadczenie na własną rękę oraz samodzielnie kształtować i planować własne życie²⁸. Efektem takiego wychowania jest uświadomienie sobie przez młodego człowieka własnych potrzeb, ukształtowanie u niego wysokiej samooceny, akceptacji samego siebie, poczucia własnej wartości oraz poczucia bezpieczeństwa. Samodzielność dzieci/uczniów wymusza na nauczycielach, a także praktykantach, takie nauczanie, w którym obecna jest proporcja pomiędzy zdobywaniem wiedzy a nabywaniem nowych umiejętności. Spontaniczny rozwój dziecka ułatwia nauka poprzez zabawę, coraz częściej stosowana w przedszkolach i w edukacji wczesnoszkolnej.

²⁶ Gordon T., *Wychowanie bez porażek*, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 1991.

²⁷ Maslow A. H., *Motywacja i osobowość*, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 1990.

²⁸ Rogers C. J., *Uczyć się, jak być wolnym* [w:] *Przełom w psychologii*, Jankowski K. (red.), Czytelnik, Warszawa 1978.

Aby rozpoznać potrzeby dzieci i młodzieży i mądrze pokierować ich rozwojem, trzeba najpierw dobrze poznać wychowanków. Między innymi dlatego zaproponowano **podział praktyk na obserwację, praktykę asystencką i prowadzenie zajęć** – aby praktykant mógł w trakcie obserwacji rozeznaczyć się w możliwościach dzieci/uczniów i ich uwarunkowaniach, aby mógł swobodnie przyglądać się rozwojowi dzieci i młodzieży.

Zawsze należy pamiętać, że kluczowe ogniwo procesu nauczania to uczeń. Jego potrzeby i własny rozwój jest ważniejszy od wymogów konkretnych przedmiotów, także od realizacji programu nauczania²⁹. Nie znaczy to, że podstawa programowa nie odgrywa ważnej roli. Jednak to do ucznia dostosowuje się sposób jej realizacji. Nauczanie powinno także dążyć do integracji wiedzy z różnych przedmiotów, które poznaje uczeń, aby wdrażać dzieci i młodzież do poruszania się w nowoczesnym wielokulturowym świecie, do elastyczności i gotowości do wykorzystywania wiedzy w praktyce, dostrzeżenia związków pomiędzy różnymi dziedzinami wiedzy.

Bogdan Suchodolski, pisząc o celach edukacji, wspomina o myśleniu, jakie kształci edukacja. To myślenie globalne, alternatywne i humanistyczne. Myślenie globalne daje odbiór świata jako całości, zrozumienie zachodzących w tym świecie przemian i wzięcie za nie odpowiedzialności. Myślenie alternatywne oznacza myślenie krytyczne, poddawanie w wątpliwość zastanych faktów, stawianie w obliczu trudnych sytuacji i umiejętność ich rozwiązania. Myślenie humanistyczne sprzeciwia się przemocy (a więc także dyskryminacji) i stereotypowemu postrzeganiu innych, wiedzie do indywidualizacji nauczania³⁰. Praktykanci, realizując cele nauczania, będą uczyli rozumienia świata, odpowiedzialności za niego oraz stawiania czoła trudnym sytuacjom. Będą także pracowali z uczniami i z dziećmi w ten sposób, aby dostosować się do ich indywidualnych potrzeb. Nie chodzi o to, aby wprowadzać ograniczenia i uczyć postawy zachowawczej wobec świata, ale aby nauczyć otwartości na świat i ciekawości, prowadzącej do jego zdobywania.

²⁹ Kuźma J., op. cit.

³⁰ Zawadzka E., op.cit.

6. Obowiązki uczelni wobec praktykanta

6.1. Przygotowanie do praktyk, ich koordynacja i ocena

Uczelnia wyznacza ze swojej strony **koordynatora praktyk**, który będzie czuwał nad przebiegiem studenckich praktyk. **Jeden koordynator będzie wydelegowany dla filologii angielskiej, drugi dla pedagogiki.** To właśnie uczelnia odpowiedzialna jest za podanie szczegółowego regulaminu praktyk i ich wymiaru czasowego³¹. Uczelnia zapewnia także studentowi skierowanie na praktyki i wyposaża go w dzienniczek praktyk. Do zadań szkoły wyższej należy ponadto przygotowanie umowy zawieranej z opiekunem praktyk w szkole lub przedszkolu. Umowa powinna zawierać informacje na temat wynagrodzenia opiekunów praktyk za ich pracę, każdorazowo to także szkoła wyższa powinna dopilnować, aby nauczyciel otrzymał przeznaczone dla niego wynagrodzenie³².

Na uczelni student ma za zadanie zdobyć wiedzę z zakresu dydaktyki, a zatem posiadanie przez niego wiedzy merytorycznej zależy w dużej mierze od jego studiów.

Na uczelni student powinien zapoznać się z podstawą programową do nauczania języka angielskiego czy też z Podstawą programową wychowania przedszkolnego dla przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz innych form wychowania przedszkolnego oraz Podstawą programową kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych. Student może przypomnieć sobie podstawy programowe podczas praktyk, musi jednak posiadać pewną podstawową wiedzę, bazę do uzupełniania i doskonalenia się.

³¹ Zgodnie z wytycznymi z badań fokusowych przeprowadzonych w ramach projektu.

³² Na podstawie wniosków z badań fokusowych na temat wynagradzania nauczycieli-opiekunów praktyk.

Student musi odbyć zajęcia zarówno psychologiczne, jak i pedagogiczne. Powinny one obejmować takie zagadnienia, jak (między innymi)³³:

- trudności wychowawcze i radzenie sobie z nimi,
- psychologia dzieci i młodzieży,
- psychologia społeczna,
- radzenie sobie ze stresem,
- sposoby relaksacji,
- komunikacja interpersonalna,
- profilaktyka uzależnień i patologii społecznej,
- współpraca z rodzicami dzieci/uczniów,
- trening interpersonalny i trening asertywności,
- profilaktyka wypalenia zawodowego,
- psychologia motywacji i psychologia emocji.

Ważne jest także wyposażenie studentów w wiedzę na temat różnorodnych **dysfunkcji fizycznych i intelektualnych** oraz pracy z dziećmi posiadającymi takie dysfunkcje. Studenci muszą być również przygotowani do pracy z dziećmi/młodzieżą o różnych potrzebach edukacyjnych, z uczniami bardzo zdolnymi, ale też z uczniami osiągającymi niewielkie postępy w nauce bądź nierobiącymi w ogóle postępow.

Oprócz przygotowania merytorycznego uczelnia powinna wspomagać realizację zadań podczas praktyk poprzez system **indywidualnych konsultacji** z koordynatorem praktyk (możliwe jest też utworzenie grup wsparcia dla praktykantów).

³³ Na podstawie wniosków z badań fokusowych, dotyczących wyposażenia studentów w wiedzę z zakresu psychologii, która ma znaczenie w pracy w przedszkolu bądź szkole.

Badania fokusowe wykazały, że hospitanци niezwykle rzadko uczestniczą w studenckich praktykach, co należałoby zmienić, aby dodatkowo zmotywować studentów do pracy dydaktycznej i wychowawczej, do należytego wywiązywania się z obowiązków. Dlatego w niniejszym programie praktyk nakłada się na hospitantów **obowiązek uczestnictwa w praktykach studentów**.

Hospitanци to członkowie kadry nauczycielskiej Wyższej Szkoły Humanitas w Sosnowcu. Mają oni za zadanie brać udział **w co najmniej 5 zajęciach** danego studenta w semestrze, przy czym przez zajęcia rozumiemy tutaj samodzielnie przeprowadzone lekcje w szkole czy zabawy z dziećmi w przedszkolu. Hospitant obserwuje zachowanie studenta w trakcie zajęć, jego kontakt z dziećmi/uczniami, stosowane metody i techniki pracy, sposób realizacji celów edukacyjnych i szczegółowych celów związanych z praktykami, stosunek do odbywanych praktyk. Hospitacje mogą być zapowiedziane, ale zaleca się, aby chociaż część hospitacji nie była zapowiadana wcześniej, aby można było dokonać rzetelnej analizy warsztatu studenta.

Koordinator praktyk powinien utrzymywać **stały kontakt** z opiekunem praktyk – nauczycielem, który opiekuje się danym studentem. Powinien mieć również kontakt z dyrektorem placówki oświatowej.

Po zakończeniu praktyk koordinator praktyk powinien omówić z praktykantem ich przebieg, zapoznać się z dokumentacją studenta i szczegółowo ją zanalizować. Warto przeprowadzić zajęcia dla studentów, których celem ma być integracja doświadczeń nabytych przez studenta podczas praktyk z jego wiedzą pedagogiczną oraz zachęcanie do dalszego kształtowania własnego rozwoju zawodowego. Kolejny pomysł to zorganizowanie po zakończeniu praktyk **spotkań dla studentów, opiekunów praktyk pedagogicznych w szkole i z ramienia uczelni**, w celu opracowania wspólnych wniosków, refleksji związanych z pobytem studentów na praktykach, a także w celu stworzenia formy promocji studentów wyróżniających się na praktykach.

Koordinator praktyk ma również za zadanie dokonanie **końcowej oceny praktykanta**. Bierze on pod uwagę opinię (i ocenę) sformułowaną przez opiekuna praktyk, sprawozdanie studenta, przedstawioną przez niego dokumentację oraz obserwacje i wnioski z przeprowadzonych hospitacji, konsultacji w trakcie praktyk oraz ze spotkania kończącego praktyki.

6.2. Uzupelnienie praktyk pedagogicznych

Uczelnia organizuje warsztaty dla studentów i dla opiekunów praktyk, w celu zwiększenia kompetencji osobistych praktykantów i lepszego ich przygotowania do odbycia praktyk oraz do przyszłej pracy, a także w celu doskonalenia umiejętności opiekunów praktyk.

Warsztaty będą dotyczyły kwestii związanych z oświatą oraz różnych obszarów psychologii i pedagogiki. Na warsztatach studenci i opiekunowie praktyk będą wykonywali ćwiczenia (pod okiem trenera), dzięki którym nabędą nowych umiejętności i sprawdzą swoje kompetencje. Dzięki warsztatom studenci zrozumieją także, jakie predyspozycje muszą posiadać, aby pracować w placówkach oświatowych. Warsztaty te odbędą się jeszcze przed praktykami, a po warsztatach ich uczestnicy otrzymają materiały szkoleniowe do samokształcenia i utrwalania wiedzy.

✔ Pierwszy warsztat dla studentów: **Zawód – nauczyciel, zawód – wychowawca. Wsparcie kompetencji kluczowych** przeznaczony jest dla studentów. Podczas warsztatu studenci dowiedzą się, jak pracować z grupą, jak właściwie kierować klasą w szkole czy grupą dzieci w przedszkolu. W tym celu studenci poznają charakterystykę grupy, cele grupowe, role grupowe, jakie mogą przyjmować uczniowie w trakcie pracy zespołowej, fazy pracy grupowej, style kierowania grupą. Przyszli praktykanci dowiedzą się także, jaką rolę odgrywa konflikt w grupie i jak sobie z nim radzić. Praktykant musi bowiem być przygotowany na konieczność

rozwiązywania problemów i zaradzenia sytuacjom trudnym w miejscu pracy. Warsztaty zasygnalizują także problem syndromu grupowego myślenia, aby przyszli nauczyciele wiedzieli, jak zapobiegać temu zjawisku w pracy w szkole czy przedszkolu. Ćwiczenia na warsztatach dadzą także wskazówki, jak efektywnie komunikować się z innymi (z uwzględnieniem komunikacji jednostronnej i dwustronnej, komunikatów typu „Ty” i „Ja”, komunikacji niewerbalnej). Bez znajomości zasad poprawnej komunikacji studenci nie będą dobrze przygotowani do pracy w szkole, co sygnalizowały też badania fokusowe. Także poruszane kwestie twórczego rozwiązywania problemów oraz prowadzenia negocjacji dadzą studentom pewność, że poradzą sobie oni z problemami szkolnymi. Warsztaty przygotowują ponadto studentów do diagnozy psychospołecznego funkcjonowania ucznia. Bez diagnozowania sytuacji ucznia trudno bowiem o indywidualizację nauczania, do której wzywa program praktyk pedagogicznych. Warsztaty pomogą studentom w przygotowaniu się do współpracy z rodzicami oraz środowiskiem dzieci i uczniów, która to stanowi jeden z niezbędnych elementów pracy nauczyciela i do której wdrażani będą praktykanci. Przy omawianiu zasad efektywnej współpracy z rodzicami studenci otrzymają także wskazówki, jak współdziałać asertywnie, z zachowaniem praw obu współpracujących stron. Asertywność należy bowiem do kluczowych cech nauczyciela.

Kolejny warsztat dla studentów, **Efektywne nauczanie**, wyposaży przyszłych nauczycieli w informacje na temat podstaw uczenia się i zapamiętywania, tak aby podawana przez praktykantów wiedza była łatwa do przyswojenia dla uczniów. Studenci powinni zdobyć wiedzę z zakresu metodyki na uczelni, lecz ćwiczenia na warsztacie przypomną im niektóre metody i techniki nauczania, tak aby mogli je wypróbować, zanim rozpoczną praktyki. Szczególna uwaga zostanie zwrócona na techniki aktywizujące dzieci i młodzież, jak sugerowały to badania i analizy przeprowadzone w ramach projektu. Wielokrotnie już akcentowano (choćby w przywoływanych aktach prawnych) konieczność stosowania technologii informacyjnych i komunikacyjnych w nauczaniu – ćwiczenia dotyczące takich metod pracy również zostaną zawarte w warsztacie.

✔ Ostatni warsztat dla studentów, **Szkoła jako środowisko pracy nauczyciela**, przypomni studentom – przyszłym praktykantom zasady funkcjonowania placówek oświatowych, ze szczególnym uwzględnieniem zmian w reformie oświaty, co było również postulowane w analizie desk-research. Kolejny postulat ze wspomnianej analizy to zwrócenie uwagi studentów na planowanie zajęć, ich przeprowadzenie oraz na stworzenie właściwej dokumentacji do zajęć – warsztat poruszy także te zagadnienia, ponadto przygotuje studentów do efektywnej współpracy z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi.

Również nauczyciele-opiekunowie praktyk będą uczestniczyli w warsztacie, mającym im pomóc we współpracy z praktykantami oraz wdrożyć ich do nieustannego rozwijania swoich kompetencji (dlatego warsztat będzie zawierał ćwiczenia dotyczące przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu czy stosowania technologii informacyjnej i komunikacyjnej w nauczaniu). Badania fokusowe wskazały, że nauczyciele nie zawsze chętnie współpracują ze studentami i nie zawsze dzielą się swoimi doświadczeniami, zdarzają się odmowy przyjęcia na praktykę. Dlatego warsztat obali stereotypy dotyczące studentów na praktykach, a ponadto będzie zawierał ćwiczenia na temat zasad współpracy ze studentem i odpowiedzi na pytanie, co zrobić, aby pomóc mu w dobrym przygotowaniu się do przyszłej pracy.

Wszystkie warsztaty, w celu zrealizowania postulatu **o harmonijnym współuczestnictwie**, o szerzeniu zrozumienia i tolerancji oraz w celu zrealizowania postulatu **przeciwdziałania dyskryminacji**, omówią problem dyskryminacji w zawodzie nauczyciela oraz wśród uczniów i skoncentrują się na przeciwdziałaniu tej dyskryminacji.

Uzupełnieniem warsztatów dla studentów-praktykantów będą trzy poradniki na temat tego, **jak być dobrym nauczycielem i wychowawcą** oraz **jak umiejętnie korzystać z technologii informacyjnej**.

7. Obowiązki opiekuna praktyk

Za realizację praktyk w szkole czy przedszkolu odpowiada nauczyciel-opiekun praktyk, który zgodził się przyjąć praktykanta pod swoją opiekę. Dyrektor placówki może też samodzielnie wyznaczyć opiekuna praktyk dla studenta. Jeden opiekun praktyk nie może opiekować się większą liczbą studentów, zatem przyjmuje się, że maksymalna liczba studentów na praktyce u jednego opiekuna to **dwóch studentów**. Ograniczenie to wynika z badań fokusowych, w których nauczyciele sugerowali, że brakuje godzin do prowadzenia zajęć przez studentów, gdyż opiekunowie praktyk sprawują czasem opiekę nad kilkoma studentami jednocześnie. Opiekun praktyk może jednak poprosić innych nauczycieli z danej placówki o zgodę na obserwację ich zajęć oraz prowadzenie zajęć przez praktykanta. Może się to okazać pomocne nie tylko w celu realizacji pełnego wymiaru czasowego praktyk, ale także w celu wzbogacenia doświadczeń studenta o inne sposoby czy metody pracy (każdy nauczyciel inaczej prowadzi własne zajęcia).

Opiekun praktyk przed rozpoczęciem praktyki powinien spotkać się ze studentem i ustalić dokładny harmonogram praktyki.

Wcześniej nauczyciel powinien zapoznać się z regulaminem praktyki, wszystkimi jej założeniami i celami oraz wymiarem czasowym. Nauczyciel wraz ze studentem planują, jak będzie wyglądała realizacja praktyki hospitacyjnej, asystenckiej oraz samodzielnie prowadzonych zajęć praktykanta. Program praktyk pedagogicznych zakłada bardziej partnerską relację opiekuna praktyk z praktykantem. Przyjmuje się, że będą oni wspólnie pracować nad tym, aby praktykant jak najbardziej skorzystał z odbytych praktyk i jak najlepiej przygotował się do przyszłej pracy.

Ważne: jeżeli opiekun praktyk stwierdzi, że student jest gotowy do prowadzenia własnych zajęć wcześniej niż po odbyciu wszystkich założonych w regulaminie godzin obserwacji, może pozwolić praktykantowi na obserwację na przemian z samodzielnym prowadzeniem zajęć.

Opiekun praktyk powinien mieć wpływ na ostateczny harmonogram praktyki, zgodnie z wnioskami nauczycieli z badań i analiz przeprowadzonych w ramach projektu.

Jakie zadania powinien realizować opiekun w trakcie praktyk w szkole czy przedszkolu? Będą to zadania takie, jak³⁴:

- przedstawienie studenta innym nauczycielom oraz dzieciom/młodzieży, z którymi będzie pracował;
- pomoc w sprawach formalnych;
- wdrożenie studenta do rozwiązywania problemów wychowawczych w zakresie indywidualnym, jak i na forum grupy czy klasy;
- opieka merytoryczna i metodyczna pozwalająca na lepsze wykorzystanie przez studenta warsztatu pracy, wskazywanie studentowi metod i technik pracy w szkole czy przedszkolu;
- stopniowe wprowadzanie w codzienne obowiązki i pracę nauczyciela, także w obowiązki dodatkowe i w zajęcia nadobowiązkowe (zajęcia pozalekcyjne, prowadzenie kół zainteresowań i świetlicy, organizowanie imprez i konkursów, zebrania i spotkania z rodzicami);
- zapoznanie studentów ze sposobami oceniania uczniów w szkole, sposobami oceniania postępów i rozwoju dzieci w przedszkolu;
- zapoznanie praktykanta z całkowitą dokumentacją szkolną czy przedszkolną;

³⁴ Kuźma J., Wroński R., *Kształcenie praktyczne przyszłych nauczycieli nowoczesnej szkoły*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, Kraków 2002 oraz www.univ.rzeszow.pl/wfil/ifa/Wytyczne_do_praktyk_pedagogicznych.pdf [data dostępu: 9.10.2010].

- przeanalizowanie ze studentem podstawy programowej oraz przedyskutowanie zmian wprowadzonych przez reformę oświaty, a także zasad tworzenia autorskich programów nauczania;
- umożliwienie studentowi hospitowania, asystowania i prowadzenia zajęć w wymiarze czasowym określonym przez niniejszy program praktyk pedagogicznych;
- każdorazowe analizowanie konspektów studentów **przed** prowadzeniem przez nich zajęć oraz zatwierdzanie konspektów, udzielanie porad, jak tworzyć dobre konspekty;
- analizowanie wspólnie ze studentem prowadzonych przez niego zajęć, sugerowanie zmian i wniosków na przyszłość, wskazanie możliwości poprawy błędów, ale także podkreślanie pozytywnych stron jego pracy;
- omówienie roli nauczyciela i wskazanie na konieczne kompetencje do wykonywania tego zawodu³⁵;
- zachęcanie studenta do pracy własnej, poszerzania wiedzy, nawiązywania kontaktu z dziećmi/uczniemi, poszukiwania twórczych rozwiązań, zadawania pytań, szukania porad;
- kładzenie nacisku na umiejętności wychowawcze studenta, uświadamianie, jak być dobrym wychowawcą;
- bieżące sprawdzanie dokumentacji prowadzonej przez studenta (nie tylko na koniec praktyk, ale także w ich trakcie);
- proponowanie literatury przedmiotu, z której praktykant może korzystać w trakcie praktyk oraz w późniejszej pracy nauczyciela;
- zapoznanie z formami poszukiwania pracy w zawodzie nauczyciela³⁶;

³⁵ Na podstawie wniosków z badań fokusowych przeprowadzonych w ramach projektu.

³⁶ Także na podstawie wniosków z badań fokusowych.

- hospitowanie zajęć prowadzonych przez studentów, dokładne ich omówienie i ocena (ma to zapobiegać częstej praktyce, polegającej na zastępowaniu opiekunów przez studentów na zajęciach, **nie dopuszcza się przypadków przebywania praktykanta z wychowankami bez obecności opiekuna praktyk bądź innego nauczyciela**);
- sporządzenie opinii o przebiegu praktyk studenta, zakończonej oceną wyrażoną stopniem, podanie studentowi kryteriów tej oceny, omówienie z nim efektów praktyk pedagogicznych;
- konsultowanie się z hospitantami z ramienia uczelni wyższej³⁷;
- zapoznanie studenta ze stosowanymi przez siebie formami wykorzystania technologii informacyjnej i komunikacyjnej na zajęciach;
- omówienie z praktykantem form pracy z uczniami o różnych potrzebach edukacyjnych (uczniemi bardzo zdolnymi lub uczniami o niższych wynikach nauczania czy też uczniami z najróżniejszymi dysfunkcjami)³⁸;
- umożliwienie studentowi zapoznania się z opiniami z poradni psychologiczno-pedagogicznej na temat tych dysfunkcji;
- umożliwienie studentowi współpracy z pedagogiem i psychologiem pracującymi w placówce oświatowej;
- dzielenie się doświadczeniami, jak radzić sobie z sytuacjami trudnymi i ze stresem w zawodzie nauczyciela, jak rozwiązywać problemy, współpracować z innymi nauczycielami i rodzicami dzieci/uczniów³⁹.

³⁷ Na wniosek pochodzący z badań fokusowych.

³⁸ Na wniosek pochodzący z badań fokusowych.

³⁹ Na wniosek pochodzący z badań fokusowych.

Warto, aby nauczyciel na początku praktyk opracował ze studentem **plan**, który będą oni wspólnie realizować – w planie musi znaleźć się informacja, które lekcje czy zajęcia będą przez studenta obserwowane, które prowadzone.

Na samym początku nauczyciel powinien opisać studentowi swój warsztat pracy, zaznajomić młodego człowieka z metodami, ze specyfiką pracy w danych grupach czy klasach, z możliwością wykorzystania dodatkowych pomocy, ze sposobami zarządzania placówką itd. To opiekun praktyk jest osobą, która nakreśla studentowi możliwości awansu zawodowego, pokazuje, jak można rozwijać się w zawodzie, jak pracować nad własną osobowością i doskonalić umiejętności. Opiekun praktyk wskazuje na konieczność ustawicznego uczenia się nowych rzeczy, ulepszania swojego warsztatu pracy. Opiekun zwraca uwagę na uwarunkowania zawodu nauczyciela jako zawodu, który wymaga szczególnych cech osobowości i szczególnego przygotowania.

Należy nadmienić, że opiekunem praktyk może zostać nauczyciel w przedszkolu, szkole podstawowej lub gimnazjum, który posiada **wyższe wykształcenie, jest nauczycielem mianowany lub dyplomowanym i pracuje co najmniej od 5 lat** w zawodzie nauczyciela. Warunki te są konieczne, aby nauczyciel mógł przekazać praktykantowi swoje uwagi i podzielić się swoim doświadczeniem pracy w placówce.

8. Ocenianie praktykanta

A) Kryteria

Oceniając praktykanta po odbytych praktykach bierze się pod uwagę przede wszystkim⁴⁰:

- właściwe przygotowanie się do zajęć, prowadzenie zajęć na odpowiednim poziomie merytorycznym, według określonych kryteriów, z wykorzystaniem literatury przedmiotu;
- stosunek do odbywania praktyk (czy student stawiał się punktualnie na zajęcia, czy przeprowadził zajęcia/lekcje, do których się zobowiązał, jaką miał motywację do działania, czy angażował się w pracę, czy postępował konsekwentnie, wykazywał się wytrwałością);
- stosowanie różnorodnych metod pracy z uczniami, realizację własnych pomysłów, samodzielne opracowanie i wykorzystywanie materiałów dydaktycznych;
- nawiązanie prawidłowych relacji interpersonalnych (z dziećmi/uczniemi, gronem pedagogicznym i innymi pracownikami placówki, z rodzicami dzieci);
- stosowanie się do uwag nauczyciela-opiekuna praktyk;
- poprawność dokumentacji przebiegu praktyki (dziennik praktyk, konspekty, sprawozdanie);
- wykonywanie dodatkowych zadań w czasie praktyki (niewynikających z programu praktyk, a będących potrzebą pracy dydaktyczno-wychowawczej placówki).

⁴⁰ Uberman A., *Wytyczne w sprawie praktyki pedagogicznej studentów Instytutu Filologii Angielskiej*, www.univ.rzeszow.pl/wfil/ifa/Wytyczne_do_praktyk_pedagogicznych.pdf [data dostępu: 9.12.2010].

B) Skala ocen

Opinia kończy się ogólną oceną praktyki studenta (w skali od 2 do 5). Oceny nie powinny być wspomagane plusami ani minusami.

- ➔ Ocenę **bardzo dobrą** otrzymuje student wtedy, gdy zrealizował wszystkie cele i zadania wytyczone przez program praktyk pedagogicznych, nawiązał świetny kontakt z dziećmi i młodzieżą, wykazał się inicjatywą własną i predyspozycjami do pracy w zawodzie nauczyciela;
- ➔ Oceny **dobra i dostateczna** mają zastosowanie, gdy student nie ze wszystkich obowiązków wywiązywał się prawidłowo i zdarzały mu się błędy oraz potknięcia w wypełnianiu obowiązków narzuconych przez opiekuna praktyk. Przy różnicowaniu oceny dobrej i dostatecznej warto wziąć pod uwagę starania studenta, stosunek do wypełniania obowiązków w placówce oświatowej i do pouczeń i rad kierowanych ze strony opiekuna praktyk;
- ➔ Jeżeli student nie wywiązał się ze swoich obowiązków, powinien otrzymać ocenę **niedostateczną**. Taka ocena należy się studentowi, który nie przygotowywał się należycie do zajęć bądź nie przeprowadził zajęć zgodnie z wytycznymi w programie praktyk pedagogicznych. Ocena taka jest jednoznaczna z niezaliczeniem praktyk.

Pozytywna ocena z praktyk jest warunkiem dopuszczenia studenta do egzaminu dyplomowego. Student, który otrzyma niedostateczną ocenę, musi powtórzyć praktykę w kolejnym roku akademickim. W przypadku niezgłoszenia się na praktykę lub jej niezaliczenia należy zgłosić się do Rektora **Wyższej Szkoły Humanitas w Sosnowcu** z prośbą o umożliwienie ponownego odbycia praktyki.

Przed wystawieniem oceny opiekun praktyk powinien szczegółowo omówić z praktykantem jej uwarunkowania i podsumować praktyki.

Odbycie praktyki potwierdza **dyrektor placówki**. Nauczyciel ma za zadanie podpisać dokumentację studenta (konspekty, sprawozdanie oraz dzienniczek praktyk). Dokumentacja zgromadzona przez studenta stanowi jego portfolio, oceniane następnie przez koordynatora praktyk.

Jeżeli dyrektor placówki jest zadowolony z praktykanta, może nawiązać z nim współpracę, która zaowocuje przyszłym zatrudnieniem. Praktykant może również dalej uczestniczyć w życiu szkoły lub przedszkola – na przykład w formie wolontariatu, przez kilka godzin w tygodniu.

Na wniosek opiekuna praktyk dobry praktykant powinien otrzymać od dyrektora referencje, na przykład w formie listu polecającego lub zwięzłej dodatkowej opinii.

C) Warunki zaliczenia praktyki

Warunkiem zaliczenia praktyki jest:

- odbycie praktyki **w miejscu wskazanym** przez Wyższą Szkołę Humanitas w Sosnowcu;
- **pełna realizacja programu praktyk pedagogicznych** w placówce oświatowej;
- **pozytywna opinia** (z pozytywną oceną z praktyki), sporządzona przez nauczyciela-opiekuna w miejscu odbywania praktyki, skonsultowana z pedagogiem/psychologiem szkolnym i potwierdzona przez dyrektora;
- **pozytywna opinia** hospitantą ze strony uczelni;
- sporządzenie **stosownej dokumentacji** przez studenta (dzienniczka praktyk, sprawozdania z praktyk, konspektów z samodzielnie przeprowadzonych zajęć, protokołów z zajęć obserwowanych).

9. Autoewaluacja pracy praktykanta

Dokonanie analizy pracy własnej przez praktykanta jest niezwykle istotne, gdyż zapewni mu świadomość swoich mocnych stron, a także słabych punktów, nad którymi należy pracować i które trzeba udoskonalać. Pozwoli praktykantowi również określić własne kompetencje, dzięki którym będzie mógł osiągać sukcesy w pracy nauczyciela.

Student, który chce dokonać autoewaluacji, powinien po przeprowadzeniu zajęć zapisywać uwagi na przyszłość:

co mógłby zrobić, by lekcja wypadła lepiej, by uczniowie bardziej z niej skorzystali. Powinien także zawsze sprawdzać, czy zrealizował wszystkie postawione sobie cele. Student powinien ponadto wprowadzać w życie wszelkie uwagi opiekuna praktyk, korzystać z różnorodnych metod nauczania.

Poniżej znajduje się kilka pytań, które mogą być pomocne w przygotowaniu się do przeprowadzenia zajęć.

Pytania te **praktykant** może zadać sam sobie przed każdymi zaplanowanymi zajęciami:

- Jak dzieci/uczniowie mają skorzystać z tych zajęć?
- Jakie metody sprawią, że dzieci/uczniowie najwięcej się nauczą i będą chętnie przyswajać nową wiedzę?
- Jak sprawić, by wszyscy mnie dobrze zrozumieli i zaangażowali się w wypełnianie moich poleceń?
- Jakie pomoce dydaktyczne pozwolą zainteresować dzieci/uczniów poruszonymi tematami oraz pozwolą wyjaśnić im najważniejsze zagadnienia?

- Jak powtórzyć z uczniami wiedzę? (Pytanie odnosi się do praktykantów w szkole)
- Jak najlepiej sprawdzić wiadomości uczniów? (Pytanie odnosi się do praktykantów w szkole)
- Co uczniowie powinni zrobić w domu, by najlepiej zapamiętać nowe wiadomości? (Pytanie odnosi się do praktykantów w szkole)
- Jakie trudności/problemy mogą pojawić się na zajęciach i jak z nimi walczyć?
- Jak najlepiej zakończyć spotkanie z dziećmi/uczniami?
- Jak zainteresować tych, którzy zwykle nie biorą udziału w zajęciach/zabawach?

Oprócz pytań postanowiono zaproponować praktykantowi także ankietę, której wypełnienie może pomóc mu w ocenie własnej pracy na zakończenie praktyk pedagogicznych. Ankieta ta nie podlega niczyjej ocenie, wypełnia ją praktykant dla samego siebie, aby wyznaczyć sobie cele na przyszłość oraz by rozwijać się w zawodzie nauczyciela.

ANKIETA AUTOEWALUACJI DLA STUDENTA-PRAKTYKANTA**Odpowiedz SZCZERZE na poniższe pytania**

1. Czy korzystałeś/korzystałaś z różnorodnych metod pracy w szkole/przedszkolu, w tym z metod aktywizujących? Z jakich? Jak często?

2. Czy orientujesz się w zmianach wprowadzonych przez reformę oświaty w roku 2009? Jakie to zmiany?

3. Czy pracowałeś/aś zawsze z zatwierdzonym przez nauczyciela konspektem zajęć?

 TAK NIE

4. W jakich dodatkowych zajęciach nauczyciela uczestniczyłeś/aś?

5. Czy zaangażowałeś/aś się w obowiązki pedagoga lub psychologa pracującego w placówce? W jakich obowiązkach uczestniczyłeś/aś?

6. Jakie relacje nawiązałeś/aś z rodzicami dzieci/uczniów?

7. Jak sprawdzałeś/aś, czy Twoja praca z dziećmi/uczniami przyniosła efekty?

8. Jakie wnioski wyciągnąłeś/wyciągnęłaś z obserwacji grupy/klasy?

9. Nad jakimi umiejętnościami pracowałeś/aś w czasie praktyk?

10. Czy praktyki przygotowały Cię do pracy w zawodzie nauczyciela?
W jakim stopniu?

11. Czy korzystałeś/aś z technologii informacyjnej w miejscu odbywania praktyk? Z jakich form i w jakich zadaniach?

12. Czy realizowałeś/aś wytyczne płynące z podstawy programowej?

TAK NIE

13. Czy wprowadzałeś/aś własne pomoce dydaktyczne do pracy z dziećmi/uczniami? Jakie to były pomoce?

14. Jak się czułeś/czułaś w roli nauczyciela?

15. Czy praktyki zmieniły Twoje wyobrażenia o pracy nauczyciela? Jeżeli tak, to w jaki sposób?

16. Czy znasz możliwości rozwoju zawodowego w zawodzie nauczyciela? Jakie to możliwości?

17. Czy wcielałeś/aś w życie uwagi nauczyciela-opiekuna praktyk? W jaki sposób?

18. Czy wiesz, jak zaplanować dokończanie się w swojej dziedzinie wiedzy? Jak można doskonalić się zawodowo?

19. W jaki sposób wdrażałeś/aś dzieci/uczniów do tolerancji i otwartości?

20. Czy zaobserwowałeś/aś przejawy dyskryminacji w miejscu odbywania praktyk? Jak na to zareagowałeś/aś, jak przeciwdziałałeś/aś tym przejawom?

21. Jakie cechy charakteru predysponują Cię do pracy w zawodzie nauczyciela?

22. Z jakich pozycji literaturowych korzystałeś/aś, przygotowując się do zajęć w trakcie odbywania praktyk?

23. Jak sobie radziłeś/aś ze stresem w pracy nauczyciela?

24. Jakie popełniłeś/aś błędy i co można zrobić, aby unikać podobnych błędów w przyszłości?

25. Jakie trudności pojawiały się na praktykach i jak sobie z nimi poradziłeś/poradziłaś? (Weź pod uwagę różne obszary działań nauczyciela – relacje z wychowankami i innymi nauczycielami, utrzymywanie dyscypliny, kierowanie zespołem, motywowanie innych). Jak zapobiegać pojawianiu się tych trudności?

10. Wykaz dokumentacji

Wzory dokumentacji koniecznej do zgromadzenia przez studenta znajdują się w programie, oprócz konspektów zajęć prowadzonych samodzielnie (które przygotowuje student do konkretnych tematów zajęć) oraz oprócz skierowania na praktyki czy umowy między uczelnią a placówką oświatową, które przygotowuje uczelnia wyższa.

Warto dokonać spisu dokumentów, które student musi przedstawić koordynatorowi praktyk, a które tworzą jego **portfolio**.

Będą to następujące dokumenty:

1. **Sprawozdanie z praktyk**, zawierające uwagi do pracy własnej oraz do pracy opiekuna praktyk.
2. **Kwestionariusze oceny zajęć** przeprowadzanych przez studenta, wypełnione przez opiekuna praktyk.
3. **Scenariusze/konspekty** przeprowadzonych przez siebie zajęć (każdy konspekt musi być podpisany przez opiekuna praktyk).
4. **Protokoły** z zajęć obserwowanych przez praktykanta, a także zajęć, w których praktykant asystował.
5. **Opinia końcowa** w wersji opisowej, sporządzona przez nauczyciela-opiekuna praktyk, zakończona **oceną** i podpisana przez dyrektora placówki.
6. Wypełniony prawidłowo **dzienniczek praktyk**.
7. **Arkusz** oceny sporządzony przez hospitantę.
8. Ewentualne **referencje**.

11. Dzienniczek praktyk

Dziennik praktyk pedagogicznych

Imię i nazwisko studenta:

Kierunek studiów i specjalność:

Rok studiów:

Nazwa i adres placówki, w której odbywa się praktyka:

.....
.....
.....

Imię i nazwisko opiekuna praktyki:

Liczba godzin przeznaczonych na praktykę pedagogiczną:

.....
Podpis opiekuna praktyk

.....
Podpis dyrektora placówki

SZCZEGÓŁOWY PLAN PRAKTYKI

A) ZAPOZNANIE SIĘ Z DOKUMENTACJĄ PLACÓWKI			
Data	Godziny	Zadania studenta	
B) PRACA Z PEDAGOGIEM/PSYCHOLOGIEM, PRACA W ZESPOŁACH PROBLEMOWO-ZADANIOWYCH			
Data	Godziny	Zadania studenta	
C) OBSERWACJA ZAJĘĆ			
Data	Godziny	Grupa/klasa	Temat dnia/zajęć
D) ASYSTOWANIE W ZAJĘCIACH			
Data	Godziny	Grupa/klasa	Temat dnia/zajęć
E) PROWADZENIE ZAJĘĆ WŁASNYCH			
Data	Godziny	Grupa/klasa	Temat dnia/zajęć

CHARAKTERYSTYKA PLACÓWKI

Opis struktury i podstawowych funkcji placówki, w której odbywa się praktyka (typ placówki, ilość oddziałów/klas i opis tych klas/grup, w których będą odbywały się zajęcia, informacja o przyjętym w placówce systemie oceniania dzieci/uczniów, realizowanym w placówce programie nauczania itp.).

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

UWAGA!

Opis należy wykonać na podstawie rozmów z pracownikami placówki (dyrektorem, innymi nauczycielami, pedagogiem) oraz na podstawie analizy dokumentacji.

**Opinia opiekuna praktyk o studencie
odbywającym praktykę pedagogiczną**

DANE STUDENTA

Imię i nazwisko:
Kierunek studiów:
Rok studiów:

MIEJSCE ODBYWANIA PRAKTYK

Nazwa placówki:
Adres placówki:
Imię i nazwisko opiekuna praktyk:
Liczba godzin praktyki pedagogicznej:

OPINIA OPIEKUNA PRAKTYK

1. Ocena przygotowania merytorycznego i dydaktycznego praktykanta
2. Umiejętność zastosowania teorii w praktyce
3. Zaangażowanie i zainteresowanie pracą nauczyciela, motywacja do uczenia się nowych rzeczy, stosunek do obowiązków
4. Realizacja zadań praktykanta, celów określonych przez program praktyk

5. Ocena relacji praktykanta z dziećmi/młodzieżą
6. Podejmowanie dodatkowych zadań wykraczających poza program praktyki (proszę wymienić zadania)
7. Ocena warsztatu pracy studenta (wykorzystywanych przez niego metod, przygotowywanych środków dydaktycznych itp.)
8. Ocena współpracy studenta z pedagogiem/psychologiem
9. Organizacja pracy własnej studenta i zdyscyplinowanie
10. Uwagi wynikające z obserwacji praktykanta, mające wpływ na ocenę przydatności do zawodu nauczyciela
Końcowa ocena praktyki (wraz z podpisem opiekuna praktyk i dyrektora placówki)

**Sprawozdanie z praktyk
sporządzane przez studenta – praktykanta**

DANE STUDENTA

Imię i nazwisko:
Kierunek studiów:
Rok studiów:

MIEJSCE ODBYWANIA PRAKTYK

Nazwa placówki:
Adres placówki:
Imię i nazwisko opiekuna praktyk:
Liczba godzin praktyki pedagogicznej:

SPRAWOZDANIE STUDENTA

1. Ocena zrealizowanych zadań praktyki

--

2. Napotkane trudności i sposób poradzenia sobie z nimi

--

3. Wykorzystane metody i techniki pracy

--

4. Przykłady indywidualizacji nauczania

5. Ocena współpracy z opiekunem praktyk

6. Dodatkowe uwagi do praktyk pedagogicznych, wnioski na przyszłość

Podpis studenta:

12. Protokół z zajęć obserwowanych przez praktykanta

Imię i nazwisko praktykanta:

Data:

Grupa lub klasa:

Imię i nazwisko

prowadzącego zajęcia:

Temat zajęć	
Cele zajęć	
Zastosowane metody pracy	
Przebieg zajęć	
Uwagi do zajęć (wnioski z przeprowadzonej obserwacji)	
Potwierdzenie obecności (podpis prowadzącego zajęcia)

13. Protokół z zajęć prowadzonych przez nauczyciela wraz z praktykantem

Prowadzący zajęcia:

Grupa lub klasa:

Data:

Temat zajęć	
Cele zajęć	
Przebieg lekcji/zajęć	
Zadania praktykanta	
Uwagi praktykanta	
Podpis opiekuna praktyk

14. Konspekty zajęć w przedszkolu i szkole

KONSPEKT ZAJĘĆ W PRZEDSZKOLU

Imię i nazwisko prowadzącego:

Grupa:

Data:

Temat kompleksowy
Temat zajęć
Cel główny
Cele operacyjne
Metody
Formy organizacyjne pracy
Środki dydaktyczne
Przebieg zajęć

KONSPEKT ZAJĘĆ W SZKOLE**Imię i nazwisko prowadzącego:****Klasa:****Data:**

Temat zajęć
Cel główny
Cele operacyjne
Metody
Formy organizacyjne pracy
Środki dydaktyczne
Przebieg zajęć

Podsumowanie

Niniejszy program praktyk został opracowany dla studentów pedagogiki oraz filologii angielskiej, studiujących w Wyższej Szkole Humanitas w Sosnowcu. Program ten jest otwarty na modyfikacje i dyskusje przedmiotowe, ale postuluje pewne innowacje, które warto wprowadzić w celu lepszego przygotowania praktykantów do przyszłej pracy.

Przed wszystkim program nakłada więcej **obowiązków na uczelnię wyższą i koordynatora praktyk z jej ramienia** (program zakłada więcej godzin hospitowanych przez osoby z uczelni, po praktykach odbywa się spotkanie podsumowujące dla wszystkich zainteresowanych stron, aby praktykanci nie zostali pozbawieni informacji zwrotnej na swój temat oraz aby można było opracować wnioski na przyszłość, w celu ulepszenia praktyk). W trakcie praktyk odbywają się także konsultacje dla praktykantów. Opiekunowie praktyk powinni zostać każdorazowo wynagrodzeni za opiekę nad praktykantami – **obowiązkiem uczelni jest o to zadbać.**

Uczelnia organizuje również **warsztaty** dla studentów przed rozpoczęciem praktyk oraz dla opiekunów praktyk w celu zwiększenia ich kompetencji dydaktycznych, wychowawczych, informatycznych i innych. Uczestnicy zostaną wyposażeni w materiały szkoleniowe, podsumowujące warsztaty, stanowiące teoretyczne ujęcie zadań i ćwiczeń wykonywanych w ich trakcie. Studenci otrzymają dodatkowo poradniki, które pomogą im w przygotowaniu się do pracy w zawodzie nauczyciela.

Ważną innowacją stanowi odbywanie części praktyk **pod okiem pedagoga czy psychologa pracującego w placówce.** Studenci powinni większą część praktyki spędzić na samodzielnym prowadzeniu zajęć oraz brać udział we wszystkich zajęciach nauczyciela w placówce, szczególnie w spotkaniach z rodzicami itp.

Program wprowadza również zadanie dodatkowe – dla chętnych studentów – polegające na zdiagnozowaniu psychospołecznego funkcjonowania wybranego dziecka/ucznia i opracowaniu na tej podstawie **studium przypadku** tego dziecka.

Praktyki kładą również nacisk na międzykulturowe nauczanie, wykorzystywanie technologii informacyjnej i komunikacyjnej w szkołach i przedszkolach, a także na dokładne planowanie zajęć i ich dokumentowanie. Ponadto przywiązuje się wagę do utrwalenia wiadomości dotyczących podstawy programowej i prawa oświatowego, jak również zyskania wiedzy na temat doskonalenia zawodowego i szukania pracy w zawodzie nauczyciela. Postuluje się także szeroko zakrojoną indywidualizację nauczania, dbałość o różne potrzeby edukacyjne dzieci/uczniów, wprowadzenie w zagadnienie autorskich programów nauczania, przeciwdziałania dyskryminacji w szkole czy przedszkolu oraz w sposoby radzenia sobie ze stresem w zawodzie nauczyciela.

Program określa dokładnie, jak **należy wykorzystać godziny** przeznaczone na praktyki i podaje konkretne **cele praktyk**, zgodnie z wnioskami z analiz i badań przeprowadzonych w ramach projektu. Kolejną innowacją to położenie nacisku na **autoewaluację pracy praktykanta** i sformułowanie ankiety autoewaluacji dla studentów (zamieszczonej w załącznikach). Program zakłada także bardziej partnerską relację opiekuna z praktykantem – mogą oni wspólnie poczynić pewne ustalenia i ustalić dokładny plan pracy.

Zaleca się również sprawiedliwe ocenianie praktykantów przez opiekunów i niezaliczanie praktyk w przypadku, gdy student nie zasłużył na ocenę pozytywną. Program wprowadza także nowatorską zasadę dotyczącą opiekuna praktyk – musi on pracować **co najmniej 5 lat** w zawodzie nauczyciela i być nauczycielem mianowanym lub dyplomowanym, aby podjąć się opieki nad praktykantem.

Podsumowując, niniejszy program praktyk **znacznie różni się od obowiązujących obecnie programów**. Jest innowacyjny w zakresie obowiązków uczelni wyższej wobec praktykanta, w zakresie zadań realizowanych przez studenta na praktykach, w zakresie ewaluacji pracy studenta, a także w zakresie współpracy

ze specjalistami z psychologii i pedagogiki w placówce oświatowej. Program porusza także zagadnienia, których nie było dotychczas w programach, lub które były **zbyt słabo** zasygnalizowane: stosowanie technologii informacyjnej, przeciwdziałanie dyskryminacji, z którą spotykają się dzieci, młodzież i nauczyciele, nauczanie wielokulturowe, nauczanie w oparciu o autorskie programy nauczania, indywidualizację nauczania.

Praktyki pedagogiczne stanowią ostateczne przygotowanie do pracy w zawodzie nauczyciela, zatem powinny stać się weryfikacją predyspozycji studentów do pracy w tym zawodzie. Dlatego istotne jest wypełnienie założeń niniejszego programu praktyk i udoskonalenie dotychczasowego systemu praktyk pedagogicznych, tak aby student faktycznie zaangażował się w odbywanie praktyki oraz właściwie się do niej przygotował. Należy uświadomić praktykantom konieczność posiadania odpowiednich kwalifikacji oraz przestrzec przed negatywnymi skutkami ich nieposiadania. Praktyki powinny wyłonić studentów chcących pracować w zawodzie nauczyciela oraz gotowych do takiej pracy i zmotywowanych do dalszego kształcenia w tym zakresie.

Bibliografia

- Arabski J., *Przyswajanie języka obcego i pamięć werbalna*, Wydawnictwo Naukowe Śląsk, Katowice 1996.
- Baranowska K., *Dobra praktyka = dobra praca: modelowe rozwiązania w zakresie organizacji praktyk studenckich: praca zbiorowa*, Główny Instytut Górnictwa, Katowice 2010.
- Bednarska M., *Feminizacja zawodu* [w:] „Edukacja i dialog” 2009, nr 2.
- Bogdanowicz M., *Przytulanki, czyli wierszyki na dziecięce masażyki. Zabawy relacyjno-relaksujące*, Wydawnictwo Harmonia, Gdańsk 2006.
- Delors J., *Edukacja – jest w niej ukryty skarb* [w:] *Raport dla UNESCO – Międzynarodowej Komisji do spraw Edukacji dla XXI wieku*, Wydawnictwo SOP, Warszawa 1998.
- Duraj-Nowakowa K., *Praktyki zawodowe w kształceniu studentów na kierunkach pedagogicznych: przewodnik dla studentów*, Uniwersytet Śląski, Katowice 1979.
- Dziennik Ustaw 2009 nr 50 poz. 400, Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 marca 2009 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli.
- Dziennik Ustaw 2007 nr 164 poz. 1166, Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki.
- Dziennik Ustaw 2006 nr 128 poz. 897, *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 czerwca 2006 r. w sprawie standardów kształcenia nauczycieli w kolegiach nauczycielskich i nauczycielskich kolegiach języków obcych*.
- Dziennik Ustaw 2005 nr 164 poz. 1365, Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym.

- Dziennik Ustaw 2004 nr 207 poz. 2110, Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 r. w sprawie standardów kształcenia nauczycieli.
- Gordon T., *Wychowanie bez porażek*, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 1991.
- Grabowska G., Wysocka A., *Wybrane zagadnienia z metodyki nauczania i wychowania początkowego oraz praktyki pedagogicznej. Część 1 i 2*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Słupsku, Słupsk 1987.
- Jakubowicz-Bryx A., *Edukacja wczesnoszkolna i przedszkolna w warunkach przemian XXI wieku*, Wydawnictwo Akademii Bydgoskiej im. K. Wielkiego, Bydgoszcz 2004.
- Klaus-Stańska D., Szczepska-Pustkowska M., *Pedagogika wczesnoszkolna – dyskursy, problemy, rozwiązania*, Wydawnictwo Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2009.
- Krawczyk-Mil A., *Znaczenie edukacji przedszkolnej*, Katowice–Łódź 2008.
- Królicza M., *Edukacja przedszkolna: przewodnik dla studentów*, Akademia im. Jana Długosza, Częstochowa 2004.
- Kupisiewicz C., *Podstawy dydaktyki ogólnej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1984.
- Kuźma J., *Nauczyciele przyszłej szkoły*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, Kraków 2000.
- Kuźma J., Wroński R., *Kształcenie praktyczne przyszłych nauczycieli nowoczesnej szkoły*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, Kraków 2002.
- Kwaśniewska M., Żaba-Żabińska W., *Nasze przedszkole. Program edukacji przedszkolnej, wspomagający rozwój aktywności dzieci*, Grupa Edukacyjna, Kielce 2009.
- Majewska E., Rutkowska E., *Równa szkoła – edukacja wolna od dyskryminacji*, Dom Współpracy Polsko-Niemieckiej, Gliwice 2008.
- Maksymowska E., Werwicka M., *Poznawanie klasy. Poradnik Wychowawcy, część F1.1*, Wydawnictwo Raabe, Warszawa 2000.

- Marek E., Więckowski R., *Edukacja wczesnoszkolna w kontekście reformy systemu szkolnego*, Naukowe Wydawnictwo Piotrkowskie, Piotrków Trybunalski 2009.
- Masłow A.H., *Motywacja i osobowość*, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 1990.
- Niezgoda E., Płatkowska E., Mieczkowski D., *Wspierać i być wspieranym: wspomaganie szkół i placówek przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne w wychowaniu i profilaktyce*, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Fraszka Edukacyjna, Warszawa 2007.
- Nowak-Łojewska A., *Zintegrowane zadania w edukacji wczesnoszkolnej*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2004.
- Perrot E., *Efektywne nauczanie. Praktyczny przewodnik doskonalenia nauczania*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1995.
- Perry R., *Proces stawania się nauczycielem*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2000.
- Przybysz P., Kojkoł J. (red.), *Edukacja wobec integracji europejskiej*, Akademia Marynarki Wojennej, Gdynia 2004.
- Rogers C.J., *Uczyć się, jak być wolnym* [w:] *Przełom w psychologii*, Jankowski K. (red.), Czytelnik, Warszawa 1978.
- Skałbania B., *Poradnictwo pedagogiczne: przegląd wybranych zagadnień*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2009.
- Skorek E., *Księga zagadek*, Oficyna Wydawnicza IMPULS, Kraków 2005.
- Stec J., *Zagadki dla najmłodszych*, Wybór i opracowanie MAC, Kielce 1995.
- Strykowski W., Strykowska J., Pielachowski J., *Kompetencje nauczyciela szkoły współczesnej*, Wydawnictwo eMPI², Poznań 2003.
- Szempruch J., *Edukacja wobec wyzwań i zadań współczesności i przyszłości: strategie rozwoju*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2006.
- Tanaś M. (red.), *Pedagogika a środki informatyczne i media*, Warszawa 2004.

- Uszyńska-Jarmoc J., *Metody wspierania aktywności edukacyjnej* [w:] „Wychowanie w przedszkolu” 2004, nr 9.
- Węgrzyn-Pamela E., *Od jesieni do jesieni – mały badacz przyrody*, Wydawnictwo DIDASCO, Warszawa 2003.
- Więckowski R., *Pedagogika wczesnoszkolna*, Warszawa 1995.
- Zawadzka E., *Nauczyciele języków obcych w dobie przemian*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2004.

Źródła internetowe

- *ABC praktykanta*,
<http://www.cen.uni.wroc.pl/download/abc.praktykanta.pdf> [data dostępu: 10.12.2010].
- Brzezińska-Bartuś M., *Opinia o przebiegu praktyki studenckiej*,
<http://www.edukacja.edux.pl/p-5049-opinia-o-przebiegu-praktyki-studenckiej.php> [data dostępu: 10.12.2010].
- Dotychczasowy program praktyk w Wyższej Szkole Humanitas, dostępny na stronie: <http://www.humanitas.edu.pl/> [data dostępu: 10.12.2010].
- *Formularz oceny praktykanta*,
www.wmf.univ.szczecin.pl/docs2/formularz_oceny_praktykanta_wmf.pdf
[data dostępu: 10.12.2010].
- *Kryteria oceny lekcji*,
<http://www.irom.uw.edu.pl/.../kryteria%20oceny%20praktyk%20pedagogicznych.doc> [data dostępu: 10.12.2010].
- *Podstawa Programowa Wychowania Przedszkolnego*,
<http://lex.pl/serwis/du/2009/0017.htm> [data dostępu: 14.12.2010].
- Podstawa programowa do nauki języka angielskiego w gimnazjum,
<http://www.anglisci.pl/roznosci/podstawa-programowa-gimnazjum.html>
[data dostępu: 16.12.2010].
- *Regulamin studenckich praktyk pedagogicznych*,
www.wspim.pl/praktyki/regulamin-studenckich-praktyk-pedagogicznych--doc [data dostępu: 10.12.2010].

- Stawska D., *Edukacja wczesnoszkolna jako zintegrowana całość*, www.eduforum.pl/modules.php?name=Publikacje&d_op [data dostępu: 17.12.2010].
- *Stop dyskryminacji ze względu na wiek*, http://www.zysk50plus.pl/storage/fck/file/stop_publicacja.pdf [data dostępu: 8.12.2010].
- *Strategia edukacji na lata 2007–2013*, [www.opi.org.pl/download/\(p6CWbK.../strategia_rozwoju_educacji.pdf](http://www.opi.org.pl/download/(p6CWbK.../strategia_rozwoju_educacji.pdf) [data dostępu: 8.12.2010].
- Szcześniak M., *Zmiany w rozporządzeniu w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach*, <http://www.ekspercioswiacie.pl/artykuly-szkola/art,92,zmiany-w-rozporzadzeniu-w-sprawie-zasad-udzielania-i-organizacji-pomocy-psychologiczno-pedagogicznej-w-publicznych-przedszkolach.html> [data dostępu: 17.12.2010].
- Uberman A., *Wytyczne w sprawie praktyki pedagogicznej studentów Instytutu Filologii Angielskiej*, www.univ.rzeszow.pl/wfil/ifa/Wytyczne_do_praktyk_pedagogicznych.pdf [data dostępu: 9.12.2010].
- *Zmiany w podstawie programowej dotyczącej edukacji wczesnoszkolnej*, http://www.wombb.edu.pl/images/teksty/zalacznik_c.pdf [data dostępu: 16.12.2010].
- <http://www.angielski.edu.pl/> [data dostępu: 16.12.2010].

Aneks

Arkusze dla nauczycieli i hospitantów

Arkusze te zostały zaproponowane przez Wyższą Szkołę Humanitas w Sosnowcu. Nauczyciele-opiekunowie praktyk i osoby hospituujące zajęcia studentów mogą posłużyć się arkuszem obserwacji/hospitacji (do wyboru spośród trzech podanych poniżej). Wszystkie trzy arkusze kładą nacisk na cele zajęć oraz sposób realizacji tych celów. Drugi arkusz proponuje także zwrócenie uwagi na pracę dzieci w trakcie zajęć (ich słabe i mocne strony). Drugi i trzeci arkusz skupiają się również na wykorzystaniu różnych metod kształcenia, środków dydaktycznych i na organizacji zajęć. Trzeci arkusz akcentuje niezwykle ważny element zajęć – ich atmosferę.

Załącznik 1

**Arkusze hospitacji diagnozującej zajęcia praktykanta
oraz hospitacji lustrzanej (wspierającej, doskonalącej)
i hospitacji kontrolująco-oceniającej**

HOSPITACJA DIAGNOZUJĄCA

Imię i nazwisko nauczyciela:
 Data hospitacji:
 Grupa:

Temat zajęć		
Cele sytuacji edukacyjnej		
Zadania opisane w podstawie programowej		
Cel hospitacji		
Wspólne ustalenia przedhospitacyjne		Adnotacje hospitującego
Cele operacyjne (co dziecko potrafi po zajęciach)	Opanowane	Nieopanowane
-		
-		
-		
Inne uwagi, spostrzeżenia hospitującego		
Wspólne wnioski		

**HOSPITACJA LUSTRZANA (WSPIERAJĄCA, DOSKONALĄCA)
I HOSPITACJA KONTROLUJĄCO-OCENIAJĄCA**

Imię i nazwisko nauczyciela:

Data hospitacji:

Grupa:

Temat zajęć			
Cele sytuacji edukacyjnej			
Zadania opisane w podstawie programowej			
Cel hospitującego			
Wspólne ustalenia przedhospitacyjne	TAK	NIE	UWAGI
-			
-			
-			
Inne uwagi, spostrzeżenia hospitującego			
Wspólne wnioski			

.....
Podpis hospitowanego

.....
Podpis hospitującego

Załącznik 2

**ARKUSZ OBSERWACJI ZAJĘĆ PRZEPROWADZONYCH
PRZEZ NAUCZYCIELA**

Imię i nazwisko nauczyciela:
 Grupa wiekowa:
 Data:

Temat kompleksowy	
Cele operacyjne	
Zastosowane formy pracy z dziećmi	
Formy	
Metody	
Środki dydaktyczne	
Mocne strony dzieci	
Słabe strony dzieci	
Oczekiwania nauczyciela	
Uwagi nauczyciela-opiekuna	

.....
 Podpis obserwatora

.....
 Podpis nauczyciela

Załącznik 3

ARKUSZ HOSPITACJI ZAJĘĆ

Nazwa placówki:

Data:

Imię i nazwisko nauczyciela:

Grupa wiekowa:

Rodzaj zajęć	
Cele hospitacji	
Temat zajęć	
Cele zajęć	
Elementy podlegające ocenie	
Trafność doboru treści, metod i pomocy dydaktycznych do rodzaju zajęć i wieku dzieci	
Organizacja zajęć	
Atmosfera w trakcie zajęć	
Aktywność dzieci w trakcie zajęć	
Postępowanie nauczyciela	
Zalecenia	

.....
Podpis hospitowanego

.....
Podpis hospitującego